

شناسایی عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی با استفاده از روش فراترکیب

داریوش محمدپور^۱، دکتر محمد عباسزاده^۲، دکتر توکل آقایاری هیر^۳، دکتر محمدباقر علیزاده اقدم^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۷/۲۳

تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۱۲/۱۱

چکیده:

بهبودگی مالی موضوع مورد علاقه رشته‌های مختلف، به‌ویژه اقتصاد، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی است. بهبودگی مالی به‌طور عام، می‌تواند در حوزه جامعه‌شناسی مالی و اقتصادی کاربرد بالایی داشته باشد. با این حال، هیچ تعریف یا اندازه‌گیری مورد توافق جهانی و هیچ شفافیتی در رابطه با مفهوم‌سازی و مؤلفه‌های آن و همچنین عوامل مرتبط با آن وجود ندارد؛ لذا هدف اصلی این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی و تبیین نحوه ارتباط این عوامل می‌باشد. برای این منظور از روش فراترکیب استفاده شده است. جامعه آماری، کلیه مطالعات انجام گرفته در بازه زمانی ۲۰۰۵-۲۰۲۱ می‌باشد، در این راستا ۱۷۱ مقاله در زمینه موضوع مورد نظر ارزیابی و در نهایت ۴۳ مقاله به صورت هدفمند انتخاب گردید. با بررسی این ۴۳ مقاله منتخب در نهایت ۸۶ مؤلفه و در قالب ۱۴ مفهوم و چهار مقوله اصلی تحت عنوان عوامل فردی، عوامل زمینه‌ای، جامعه‌پذیری مالی و سواد مالی شناسایی شد. نتایج تحلیلی نشان می‌دهد که عوامل شناسایی شده در پژوهش حاضر در ارتباط با هم عمل کرده و سهم هر یک از آنها در جای خود مهم است و به منظور ارائه یک مدل جامع از بهبودگی مالی باید به نقش همه این عوامل توجه شود؛ اما با بررسی ۴۳ تحقیق انجام گرفته در این زمینه، سهم جامعه‌پذیری مالی در میان چهار عامل اصلی شناسایی شده در شکل‌گیری بهبودگی مالی مؤثرتر است؛ زیرا از نظر تئوریک و مدل مفهومی بهبودگی مالی، سازه جامعه‌پذیری مالی نسبت به سایر سازه‌های تأثیرگذار بر بهبودگی مالی مقدم‌تر است.

مفاهیم کلیدی: بهبودگی مالی، سواد مالی، جامعه‌پذیری مالی، فراترکیب

---

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران daryoush1989p.a@gmail.com
^۲ دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (نویسنده مسئول) m.abbaszadeh@tabrizu.ac.ir
^۳ دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران t.aghayari@tabrizu.ac.ir
^۴ استاد گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران m.alizadeh@tabrizu.ac.ir

مقدمه و بیان مسأله

منشأ تحقیق در مورد بهبودگی^۱ با تحقیقات در مورد کیفیت زندگی همراه است، که می‌توان از اواخر دهه ۱۹۶۰ ردیابی کرد. محققان عمدتاً بر شاخص‌های رفاهی تمرکز داشتند؛ سپس کیفیت زندگی بر اساس تطابق شرایط عینی زندگی و ارزیابی ذهنی آنها توسط افراد بیان شد. شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی، مانند درآمد و رفاه مادی، آزادی سیاسی و استقلال و عدالت اجتماعی، از جمله سایر موارد مورد علاقه بودند. محققان بعدی تمرکز خود را بر روی شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی - بهبودگی ذهنی و رضایت از زندگی گذاشتند (Zelinsky & et. al, 2018: 335). بنابراین، بهبودگی در حال تبدیل شدن به موضوعی پرتعداد برای تحقیقات نظری و برنامه‌های کاربردی مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و تاریخی است (Alatarseva & Barysheva, 2014: 37). به گفته Rath & Harters (2010) بهبودگی از پنج عنصر اساسی تشکیل شده است؛ که عبارتند از بهبودگی مالی^۲، اجتماع^۳، جسمی^۴، حرفه^۵ (کار) و اجتماعی^۶ (Mokhtar & Rahim, 2017: 1241). در دهه‌های گذشته، بهبودگی مالی به کانون جدید تحقیقات تبدیل شده و توجه اجتماعی و سیاسی را برانگیخته است. قبل از پارادوکس Easterlin (1974) که نشان می‌دهد با افزایش درآمد کشور، خوشبختی افزایش نمی‌یابد، بهبودگی مالی مترادف با درآمد بود؛ زیرا به‌عنوان یک عامل مالی مناسب برای خوشبختی مردم در نظر گرفته می‌شد. امروزه مردم این تصور را دارند که شرایط مالی مثبت چیز دیگری است، چیزی فراتر از درآمد بالا (Sorgente & Lanz, 2017: 1) و جنبه‌های عینی مالی است. عناصر عینی شامل شرایط مالی افراد مانند درآمد، بدهی و پس‌انداز است (Salignac & et. al, 2019: 4). وضعیت دومی یا بهبودگی مالی ذهنی^۷، متشکل از تجربه ذهنی فرد با توجه به وضعیت مالی وی و نحوه ارزیابی چنین شرایطی است. دو بعد نظری برای بهبودگی مالی ذهنی تشخیص داده شد که عبارتند از تجربه و ارزیابی. این تجربه شامل درک فرد از وضعیت مالی خود است. این به قضاوت / ارزیابی صریح شخص احتیاج ندارد، بلکه فقط شامل درک / توصیف فرد از یک موقعیت تجربه شده است؛ یا به‌عنوان مثال، فرد می‌تواند درک کند که در بعضی مواقع، او

¹ Wellbeing

² Financial well - being

³ Community

⁴ Physical

⁵ Carrier

⁶ Social

⁷ Subjective Financial well-being

هیچ پولی برای خرید چیزهای مورد نیاز خود ندارد، یا اینکه به دلیل کمبود پول نمی‌تواند با دوستان خود به فعالیت‌های خاصی بپردازد، اما فرد گزارش نمی‌کند که چگونه این شرایط بر او تأثیر می‌گذارد. در عوض، ارزیابی شامل یک قضاوت است که یک فرد در مورد تجربه مالی خود انجام می‌دهد. این ارزیابی احساسی است که مربوط به احساسات مثبت (مثلاً امنیت، کنترل) یا منفی (مثلاً نگرانی، پریشانی) ناشی از تجارب مالی شخصی فرد می‌باشد. از این لحاظ، بهبودگی مالی از وجود احساسات مثبت و عدم وجود احساسات منفی تشکیل شده است. در عوض، ارزیابی ذهنی از تجربه مالی شخص زمانی شناختی است که متشکل از میزان رضایت یا نارضایتی شخص در آن لحظه از وضعیت مالی خود باشد. بهبودگی مالی ذهنی، هم به‌عنوان یک تجربه و هم به‌عنوان یک ارزیابی، با گذشته و آینده فرد مرتبط است. به‌عنوان مثال، تجربه نداشتن پول کافی برای خرید اشیا می‌تواند به تجربه گذشته داشتن پول بیشتر بستگی داشته باشد. احساس نگرانی از وضعیت مالی شخص می‌تواند به عدم اطمینان مالی در آینده بستگی داشته باشد (Sorgente & Lanz, 2017:29). فارغ از جنبه‌های عینی و ذهنی بهبودگی مالی، دفتر حمایت مالی از مصرف‌کننده^۱، بهبودگی مالی را چنین تعریف می‌کند: "به طور خلاصه، بهبودگی مالی حالتی است که در آن فرد می‌تواند به‌طور کامل تعهدات مالی فعلی و مداوم خود را برآورده کند، در آینده مالی خود احساس امنیت کند و قادر به انتخاب‌هایی باشد که لذت زندگی را فراهم کند" (CFPB, 2015: 18-19).

طی یک دهه گذشته ثبات اقتصاد جهانی رو به زوال بوده و رکود اقتصادی باعث افزایش تورم و بیکاری و کاهش درآمد جوامع شده است. پیچیدگی تصمیمات مالی و رکود اقتصادی کیفیت زندگی و کار افراد را تهدید کرده است و باعث شده است تا محققان روش‌های مقابله با آن‌ها را بررسی کنند. بهبودگی و نگرانی‌های مالی دو عامل مهم برای تعیین کیفیت زندگی است و در چندین مطالعه مورد بررسی قرار گرفته است. رکود اقتصادی، بهبودگی مالی را تهدید کرده و موجب نگرانی‌های اقتصادی از جمله نگرانی در مورد سلامتی، بدهی، درآمد و پیشرفت شغلی در جهان شده است. این نگرانی‌ها اثرات مضر بر سلامت روانی و جسمی، کاهش اعتماد به نفس و بهره‌وری در محیط کار و افزایش غیبت، تأخیر، عدم تمرکز و همچنین محافظه کاری دارد (Taft & et. al, 2013: 20). در حال حاضر هم همه‌گیری کووید ۱۹ به‌طور چشمگیری بر اقتصاد جهانی تأثیر گذاشته است. کووید ۱۹ یک تهدید بزرگ برای زندگی انسان‌ها، به‌ویژه برای سلامت، بهبودگی، رفاه اجتماعی و به‌طور گسترده‌تر، اقتصاد بین‌المللی است (Dauda & et. al, 2020: 1). شیوع کووید ۱۹ یک اورژانس جهانی

¹ Consumer Financial Protection Bureau (CFPB)

برای زندگی و سلامت مردم است. در عین حال، شیوع این بیماری تأثیرات عمده‌ای بر اقتصاد هم برای افراد و هم برای کشورها دارد. صندوق بین‌المللی پول (۲۰۲۰)، در گزارش چشم‌انداز اقتصاد جهانی خود پیش‌بینی کرده است که به دلیل همه‌گیری کووید ۱۹، اقتصاد جهانی به میزان منفی ۳ درصد در سال ۲۰۲۰ منقبض خواهد شد. این رکود اقتصادی بسیار بدتر از دوران بحران مالی در سال ۲۰۰۸ است و آن را به بدترین رکود اقتصادی از زمان رکود بزرگ تبدیل می‌کند (Barrafrem & et. al, 2020: 2).

جای تعجب نیست که محققان، به‌ویژه ابتکارات تحقیقی خدمات تحول‌آفرین که توسط Anderson & et. al (2013) انجام گرفت، به اهمیت جمع‌آوری دانش در مورد چگونگی ایجاد انگیزه در مشتریان برای انجام هزینه‌های سالم و رفتار پس‌انداز تصدیق کرده‌اند. پس تولید دانش بیشتر در این زمینه مهم است: تعداد زیادی از افرادی که همزمان با مشکلات مالی روبرو هستند یک مشکل اجتماعی ایجاد می‌کنند و منجر به اثرات منفی رفاهی^۱ هم در زمان کنونی و هم در آینده می‌شوند. از نظر یک فرد، بهبودی مالی مهم است و تحقیقات نشان داده است که رابطه مثبتی با بهبودی عمومی دارد. هوجمن و همکاران (۲۰۱۶)، دریافتند که علائم افسردگی برای هر کس که مدام بدهکار است بالاتر است. علاوه بر این، تحقیقات نشان داده استرس شخصی ناشی از هزینه‌های ناسالم و رفتار پس‌انداز نه تنها فرد، بلکه خانواده و جوامع آنها را نیز تحت تأثیر قرار خواهد داد. داشتن ذخایر مالی محدود در مواقع اضطرار مالی غیر منتظره می‌تواند مشکل زیادی ایجاد کند و افراد را وادار به تحمل مشکلات مالی کند (Bruggen & et. al, 2017: 2). اضطراب‌های مالی می‌تواند سطح استرس کلی بزرگسالان جوان را هنگام حرکت به سمت استقلال مالی، سازگار شدن با یک محیط جدید، غلبه بر نگرانی‌های شخصی و انجام انتخاب‌های شغلی که ممکن است بر سلامت مالی و روانی تأثیر بگذارد، تشدید کند (Atkarsh & et. al, 2020: 3). همه این‌ها نشان می‌دهد که مسئله بهبودی مالی تقریباً برای هر کشور صنعتی در جهان از اهمیت بالایی برخوردار است؛ در حالی که بهبودی مالی فقط به کشورهای صنعتی محدود نمی‌شود، معنای این اصطلاح برای کشورهای در حال توسعه کاملاً متفاوت است، جایی که بخش بزرگی از جمعیت برای رسیدن به اهداف اقتصادی تلاش می‌کنند (Bruggen & et. al, 2017: 1). بدین ترتیب بهبودی مالی و ارتقا سطح آن به‌عنوان یکی از عناصر کلیدی وضعیت اقتصادی و رضایت از زندگی در زمان حال و آینده به سرعت در سراسر دنیا گسترش یافته است. با توجه به بررسی آمارها و شاخص‌های اقتصادی ماهانه و سالیانه بانک مرکزی و مرکز آمار ایران

¹ welfare

(طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱)، کشور ایران نیز که در این مدت زمان با مشکلات اقتصادی عدیده‌ای همچون تورم شدید، رکود اقتصادی، پایین آمدن بیش از ده برابری ارزش پول ملی، بیکاری، کاهش تولید، تحریم اقتصادی و همچنین رشد منفی اقتصادی بنا به گزارش بانک جهانی و ... رو به رو است عدم توجه به سازه بهبودگی مالی و عوامل مرتبط و ارائه راهکارهای بهبود آن می‌تواند این مسائل را دوچندان بکند.

بنا به گزارش مرکز آمار ایران میزان تورم سالیانه در دی ماه ۱۴۰۱، ۵۱/۳ درصد و میزان بیکاری جمعیت فعال در پاییز ۱۴۰۱، ۸/۲ درصد می‌باشد (مرکز آمار ایران). نظرسنجی مؤسسه گالوپ، در ارتباط با بعد رفاه ذهنی (احساس شادی و شادکامی) نشان می‌دهد که مردم ایران در بین کشورهای دنیا با نمره پایین‌تر از متوسط ۴/۶۷ (کمترین نمره صفر و بالاترین نمره ۱۰) در رده ۱۱۸ قرار دارند؛ همچنین بنا بر گزارش این مؤسسه بعد رفاه ذهنی (احساس شادی و شادکامی) ایرانیان از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۰ تغییری نکرده و حتی در سال ۲۰۱۹ نسبت به سال‌های قبل کمتر شده است. موارد یاد شده نشان می‌دهد که کشور ایران در رابطه با مسائل مالی و اقتصادی و همچنین رضایت از زندگی با وضعیت بحرانی رو به رو است. بنابراین کشور ایران شدیداً نیازمند بسترسازی‌های مناسب برای ارتقا سطح بهبودگی مالی شهروندان می‌باشد.

یکی از راه‌های بهبود و ارتقا بهبودگی مالی و کاهش اضطراب‌ها و نگرانی‌های مالی، شناسایی و استخراج عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی و رفتارهای مالی مرتبط با آن می‌باشد. هدف از این مطالعه نیز شناسایی و استخراج عوامل تأثیرگذار بر بهبودگی مالی با رویکرد فراترکیب است. برای رسیدن به هدف مورد نظر، ضرورت نگرشی جامع و نظام‌مند به موضوع از نظر تئوریک، شناسایی و دسته‌بندی عوامل تأثیرگذار بر بهبودگی مالی از نظر تجربی بسیار دارای اهمیت می‌باشد. از آنجا که بهبودگی مالی موضوع مورد علاقه رشته‌های مختلف، به‌ویژه جامعه‌شناسی، روانشناسی و اقتصاد است، جمع‌آوری سوابق رشته‌های مختلف برای ترسیم جامع و کامل ادبیات لازم است. این بررسی نظام‌مند منجر به تعریف متقابل بهبودگی مالی، شناسایی مؤلفه‌های آن و لیست پیش‌بینی‌کننده‌های بالقوه آن (یعنی آنچه در بهبودگی مالی تأثیر می‌گذارد) و نتایج (به‌عنوان مثال، آنچه تحت تأثیر بهبودگی مالی است) قرار می‌گیرد. بنابراین ایجاد نقشه کاملی از ادبیات در مورد بهبودگی مالی برای روشن ساختن آنچه نامشخص و گیج‌کننده به نظر می‌رسد، و همچنین برای شناسایی شکاف‌های تحقیق در ادبیات موجود و تشریح مسیرهای آینده، تحقیق در مورد این موضوع باید انجام شود.

با توجه به اینکه بهبودگی مالی یک موضوع نوپایی است و هیچ تحقیقی در ایران در این مورد صورت نگرفته؛ و همچنین بوجود آمدن مشکلات مالی به خاطر همه‌گیری ویروس کرونا (کووید ۱۹)^۱ و بحران اقتصادی کشور در طی چند سال اخیر ضرورت و اهمیت پرداختن به بهبودگی مالی را دو چندان می‌کند. این پژوهش علاوه بر معرفی روش کیفی فراترکیب^۲ که روشی نوین و نظام‌مند برای شناسایی و دسته‌بندی عوامل می‌باشد، مبنایی را برای مدیران و مسئولان کشوری در راستای تصمیم‌گیری‌های راهبردی و همچنین افراد و خانواده‌ها در جهت تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای مالی مناسب فراهم می‌کند.

چهارچوب مفهومی پژوهش

بروگن و همکاران (۲۰۱۷)، سه رویکرد از تعاریف یا اندازه‌گیری بهبودگی مالی را مورد بحث قرار دادند: ۱- رویکرد عینی، ۲- رویکرد ذهنی و ۳- ترکیب هر دو رویکرد عینی و ذهنی.

رویکرد اول شامل شرایط مالی افراد مانند درآمد، بدهی و پس انداز است (Salignac & *et. al*, 2019: 4). معیارهای عینی بهبودگی مالی، مجموع منابع مادی یک فرد را که به‌عنوان دارایی و بدهی‌های مالی حساب می‌شود، ارزیابی می‌کند. معیارهای عینی ویژگی‌های بی‌طرفانه (بی‌غرضانه) وضعیت اقتصادی افراد را منعکس می‌کند. ابعاد مختلفی از مقیاس عینی مانند ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، وضعیت اقتصادی اجتماعی، مصرف و رفتار پس‌انداز برای برآورد تجربی بهبودگی مالی استفاده شده است (Mahendru, 2020: 3). در رویکرد دوم، مردم بهترین داوران کیفیت زندگی خود هستند. بهبودگی مالی ذهنی گاهی اوقات به‌عنوان شادی، رضایت از زندگی و کیفیت زندگی شناخته می‌شود (Salignac & *et. al*, 2019: 4). همان‌طور که توسط بروگن و همکاران (۲۰۱۷)، تأکید شده است، بهبودگی مالی ذهنی از درک افراد از وضعیت مالی خود تشکیل شده است. این تصورات کاملاً شخصی و ذهنی است، بنابراین حاکی از آن است که افراد ممکن است سطوح خاصی از بهبودگی مالی را صرف نظر از شرایط مالی عینی خود تجربه کنند (به‌عنوان مثال، افرادی که دارای شرایط مالی مشابه هستند بسته به نوع خصوصیات شخصی خود، ممکن است سطوح مختلف بهبودگی مالی ذهنی را تجربه کنند (Bruggen & *et. al*, 2017: 7). در رویکرد سوم، بهبودگی مالی به‌عنوان یک مفهوم ترکیبی تعریف می‌شود که به ارزیابی وضعیت مالی کمک

¹ Covid-19

² meta synthesis

می‌کند (4: Salignac & et. al, 2019). برای مثال (Kampson & et. al, 2017) چهار ویژگی اصلی بهبودگی مالی را پس از بررسی چندین تعریف از بهبودگی مالی ذکر کردند. این ویژگی‌ها عبارتند از: "کنترل امور مالی روزانه، توانایی مقابله با شوک مالی، پایبند بودن به بودجه و فارغ بودن از نظر مالی در تصمیم‌گیری‌هایی که فرد را قادر می‌سازد از زندگی لذت ببرد". این ویژگی‌ها برای تهیه اندازه‌گیری مقیاس بهبودگی مالی مورد استفاده قرار می‌گیرند. سه مؤلفه اصلی مقیاس عبارتند از: انجام تعهدات، احساس راحتی و تاب‌آوری برای آینده. از سه مؤلفه، "احساس راحتی" از معیارهای ذهنی الهام گرفته شده است، در حالی که دو مورد دیگر بیشتر به معیارهای عینی توجه دارند (Kampson & et. al, 2017: 46-47).

با بررسی مطالعات انجام گرفته در مورد بهبودگی مالی و رفتارهای مالی مرتبط با آن، می‌توان گستره بسیار وسیع این موضوع و همچنین وجود دیدگاه‌های متفاوت در نظر صاحب‌نظران این حوزه را مشاهده کرد؛ یکی از برجسته‌ترین نظریه‌ها در این باره نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده^۱ است. این نظریه بر انگیزه و توانایی افراد به عنوان پیش‌بینی کننده انتخاب رفتاری آنها متمرکز است؛ و به‌ویژه، برای توضیح رفتارهای مالی مانند پس‌انداز یا سرمایه‌گذاری، که رفتارهای "ارادی" تلقی می‌شوند. یعنی رفتارهایی که شامل برنامه‌ریزی و آینده‌گرایی است. طبق نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، (Azjan (2002 معتقد است که رفتار انسان تحت تأثیر سه پیشینه قرار دارد: اعتقادات در مورد عواقب احتمالی یا سایر صفات رفتار (اعتقادات رفتاری)، اعتقادات در مورد انتظارات بهنجار^۲ از افراد دیگر (اعتقادات هنجاری)، و اعتقادات در مورد وجود عواملی که ممکن است پیش‌برنده یا مانع عملکرد رفتاری شود (باورهای کنترل). این سه پیشینه، همه با هم، منجر به شکل‌گیری قصد رفتاری^۳ می‌شود (4: Gonzalez & et. al, 2020). در نتیجه نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده رفتار را ترکیبی از نگرش‌ها، هنجارهای ذهنی^۴ و کنترل رفتاری درک شده مفهوم‌سازی می‌کند (Setiyani & Solichatun, 2019: 453). با استفاده از نظریه آزجان، (Shim & et. al (2009 دریافتند که کنترل رفتاری درک شده افراد، همراه با نگرش‌ها و هنجارهای ذهنی والدین، به‌طور گسترده‌ای با جنبه‌های مختلف بهبودگی مالی و رفتارهای مالی مرتبط است. این واقعیت که قصد رفتاری مالی، به نوبه خود، به‌طور قابل توجهی با چندین مؤلفه بهبودگی مالی مرتبط است، نشان می‌دهد کسانی که قصد انجام رفتارهای مثبت مالی را دارند، از وضعیت مالی خود

¹ theory of planned behavior

² normative expectations

³ behavioural intention

⁴ subjective norms

رضایت بیشتری دارند، کمتر دچار بدهی می‌شوند و به احتمال زیاد الگوی سازگاری اقتصادی^۱ (صرفه‌جویی مالی) را هنگام برخورد با محدودیت‌های مالی اتخاذ می‌کنند (Shim & et. al, 2009: 711-712).

نظریه بعدی جامعه‌پذیری مالی^۲ می‌باشد. جامعه‌پذیری مالی یک فرایند مادام‌العمر است که تحت تأثیر عوامل اجتماعی زیادی مانند خانواده، معلمان، همسالان و رسانه‌ها قرار دارد. عواملی مانند جنس، شرایط اقتصادی - اجتماعی خانواده و جامعه پیرامون، نژاد، قومیت، انواع محصولات مالی موجود، سیاست‌های عمومی و روندهای اقتصاد کلان احتمالاً در نتایج جامعه‌پذیری مالی تأثیرگذار هستند (Gudmunson & et. al, 2016: 68). جامعه‌پذیری مالی فرآیندی برای یادگیری و پیشرفت ارزش‌ها، دانش، هنجارها، استانداردها، نگرش‌ها و رفتارهایی است که موجب دوام اقتصادی و بهبودگی فردی می‌شود. جامعه‌پذیری مالی فقط به مدیریت پول مربوط نمی‌شود. این شامل رشد استانداردها، ارزش‌ها، هنجارها و نگرش‌هایی است که مانع یا حامی رشد توانایی اقتصادی در بین افراد و همچنین بهبودگی مالی را بهبود می‌بخشند. این یک پدیده ثابت شده است که رفتارهای مالی که افراد در بزرگسالی دنبال می‌کنند، نتیجه نگرش‌های مالی است که در کودکی آموخته‌اند (Drever & et. al, 2015: 21-22). روند اجتماعی شدن در مراحل اولیه سن، سنگ بنای ایجاد دانش و رفتار مالی است که منجر به بهبودگی مالی فرد در آینده می‌شود (Mahamed, 2017: 19). بزرگسالان در دوران کودکی خود از طریق تعامل با عوامل اجتماعی مانند پدر و مادر، خواهر و برادر، سایر اعضای خانواده، همسالان، دین، مدارس، دانش و رفتارهای مصرف‌کننده را می‌آموزند و سپس این رفتارها و دانش‌ها را در بزرگسالی خود انجام می‌دهند. اخیراً، Jorgensen & et. al (2016) تأثیر جامعه‌پذیری مالی را در تصمیم‌گیری مالی بررسی کردند و نتیجه گرفتند که افرادی که فرصت بیشتری برای تعامل و مشاهده عوامل جامعه‌پذیری مالی دارند در تصمیم‌گیری‌های مالی عملکرد بهتری دارند (Saif Ullah & Usheng, 2020: 3).

رویکرد دیگری که بهبودگی مالی را در طول زمان و دوره زندگی مورد بررسی قرار می‌دهد رویکرد زیست‌محیطی دوره زندگی^۳ است. از نظر سالیگناک و همکاران (۲۰۱۹)، بهبودگی مالی ذاتاً در پویایی‌های روابطی، اجتماعی، ساختاری و زمانی گسترده‌تری قرار دارد. ترکیب سیستم‌های زیست‌محیطی و رویکرد دوره زندگی به درک بهتر چگونگی تغییر

¹ economizing coping

² financial socialization

³ ecological life-course approach

بهبودگی مالی و ابعاد آن را در طول زمان، و چگونگی دستیابی، حفظ و یا به چالش کشیدن آن را می‌دهد - که منجر به مدل مفهومی بهبودگی مالی می‌شود. چشم‌انداز دوره زندگی مراحل مختلف زندگی و رویدادها و چگونگی تأثیر آنها بر بهبودگی مالی برای افراد مختلف را در نظر می‌گیرد - این امکان را می‌دهد که درباره وضعیت مالی به لحاظ زمانی فکر کنیم. این رویکرد نشان می‌دهد که اهمیت و معنی ابعاد بهبودگی مالی در طول زندگی و در پاسخ به مراحل مختلف زندگی و رویدادهای زندگی تغییر می‌کند. رویکرد سیستم‌های زیست‌محیطی به نوبه خود مکانیزم مناسبی برای درک راه‌های رشد بهبودگی مالی فرد در تعامل با محیط زندگی‌اش فراهم کرده است (Salignac & et. al, 2019: 12).

توانایی مالی^۱ تئوری دیگری است که به روابط بین بهبودگی مالی و رفتارهای مرتبط با آن می‌پردازد. مفهوم توانایی مالی در سال ۲۰۰۶ معرفی شد. تعداد کمی از متخصصان طرفدار این ایده هستند که سواد مالی ایده مفیدی است اما کافی نیست. سواد مالی^۲ در مورد توانایی عمل است اما نمی‌تواند شامل فرصت عمل باشد. در سال‌های اخیر، اهمیت ارتقا توانایی مالی در حال افزایش است. سواد مالی شامل توانایی عمل است و منظور از شمول مالی^۳ (مشارکت مالی) فرصت عمل است و هر دو با هم توانایی مالی را ایجاد می‌کنند. توانایی مالی برای گسترش مفهوم در مقایسه با ایده ضعیف سواد مالی، شامل توانایی و فرصت معرفی شده است. اگر فردی مهارت و دانش کسب کند اما نتواند از آن در تصمیم‌گیری عملی استفاده یا به کار ببرد، به‌عنوان ناتوان شناخته می‌شود. افراد توانمند مالی باید هم توانایی و هم فرصت بهبود بهبودگی مالی خود را با تصمیم‌گیری و اقدامات مالی محتاطانه (معقولانه) را داشته باشند. در اینجا سواد مالی شکست می‌خورد زیرا عامل بیرونی یعنی شمول مالی (مشارکت مالی) را پوشش نمی‌دهد و این اصلی‌ترین مؤلفه توانایی مالی است. توانایی مالی هر دو مؤلفه، سواد مالی به‌علاوه فرصت بیرونی از طریق شمول مالی (مشارکت مالی) را پوشش می‌دهد. بنابراین، توانایی مالی شامل توسعه دانش و دسترسی به خدمات مالی است (Cera & Mlouk, 2020: 3).

¹ financial capability

² financial literacy

³ financial inclusion

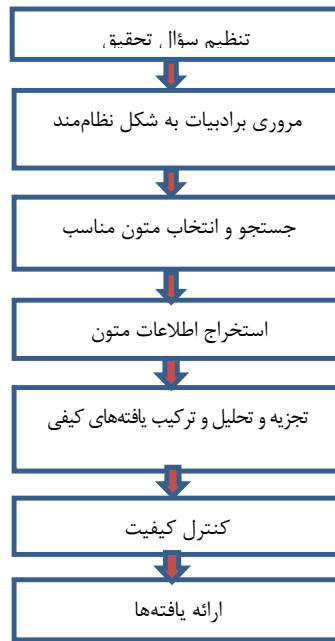
روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه از نوع پژوهش‌های کیفی است و با استفاده از روش‌شناسی فراترکیب انجام شده است. طبق تعریف *Bair (1999)*، فراترکیب روشی است که دارای اشتراکات فراوانی با "فرا تحلیل"^۱ و "فراقوم‌نگاری"^۲ است. در فراتحلیل فقط به بررسی داده‌های کمی و در فراقوم‌نگاری فقط به بررسی داده‌های کیفی پرداخته می‌شود. اما فراترکیب روشی است که هم از مطالعات کمی و هم از مطالعات کیفی به‌عنوان منبع داده استفاده می‌کند. در فراترکیب به بررسی ایده‌ها، ذهنیات، رویکردها، نتایج و یافته‌های پژوهش‌های کیفی و کمی پیشین پرداخته می‌شود (*Baghmirani & et. al, 2017: 114*). فراترکیب تجزیه و تحلیل داده‌های ثانویه و داده‌های اولیه و اصلی از مطالعات انتخاب شده نیست. بلکه تجزیه و تحلیل یافته‌های این مطالعات است (*Zimmer, 2006: 312-314*).

به‌طور کلی دو نگاه بر "فراترکیب" حاکم است. رویکرد اول که "یکپارچه‌کننده" نام دارد، بر جمع‌آوری، گردآوری و یکپارچه کردن مطالعات پیشین تأکید دارد، به نحوی که نقاط مشابه یافته‌های مطالعات پیشین را شناسایی و آنها را بر اساس متغیرهایی با قابلیت اعتماد بالا یکپارچه می‌کند و نیز نتایجی از نوع روابط علی میان پدیده‌ها و همچنین قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها را به دنبال دارد. نگاه دوم که "ترکیب تفسیری" است، بر تأویل و تفسیر مطالعات قبلی تأکید دارد. در این نگاه، مقایسه و تفسیر با اهمیت است؛ به این دلیل که با استفاده از استقراء، پیش‌بینی می‌کند که در شرایط مشابه اتفاقی ممکن است بیافتد و اینکه مقولات چطور به هم مربوط می‌شوند و یا با هم تعامل می‌کنند (*Rahmani & et. al, 2018: 29*). در تحقیق حاضر با توجه به ماهیت موضوع از رویکرد اول یعنی، "رویکرد فراترکیبی یکپارچه‌کننده" استفاده شده است. به منظور تحقق هدف مطالعه یعنی، یعنی شناسایی و استخراج عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی، در این پژوهش از روش فراترکیب مطرح شده توسط سندلوسکی و (*Sandelowski & Barroso (2007)*) بهره‌گیری شده است. هر چند این رویکرد یکی از رویکردهای بی‌شماری است که محققان می‌توانند برای تحقیق انتخاب کنند، اما روش سندلوسکی و باروسو به محققان تصویر روشن و دقیقی از چگونگی انجام فراترکیب ارائه می‌دهد. سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)، روش فراترکیب را طی هفت مرحله مطرح می‌کنند که این مراحل در زیر نمایش داده شده است.

¹ meta-analysis

² meta-ethnography

شکل ۱: مراحل پیاده‌سازی روش فراترکیب

Figure 1: Implementation Steps of the Meta - Synthesis Method

Source: Sandelowski & Barroso (2007)

یافته‌های پژوهش

این بخش از تحقیق مربوط به تجزیه و تحلیل یافته‌هایی است که از فرآیند مرور نظام‌مند مبانی نظری حاصل می‌شود.

مرحله اول: تنظیم سؤال تحقیق

نخستین مرحله از مراحل هفت‌گانه فراترکیب مورد استفاده در این پژوهش، تنظیم سؤال پژوهش است. طرح سؤالات پژوهش در تحلیل فراترکیب قبل از شروع مراحل بعدی پژوهش، چارچوب کلی آن را مشخص می‌نماید. سؤال مناسب در فراترکیب می‌تواند پدیده‌ای خاص، ابعاد و پیامدهای آن، عوامل مؤثر بر آن را بررسی کند. برای تنظیم سؤال از پارامترهای مختلفی مانند: چه چیزی (جامعه مورد مطالعه)، چه چیزی (سؤال مورد مطالعه)، چه وقت

(محدودیت زمانی) و چگونگی روش استفاده می‌شود. سؤالات مربوط به پژوهش حاضر در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱: سؤالات تحقیق

Table 1: Research Questions

شاخص‌ها	پرسش‌های پژوهش
Indicators	Research Questions
چه چیزی (سؤال مورد مطالعه)	عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی کدامند؟
چه کسی (جامعه مورد مطالعه)	جامعه مورد مطالعه برای دستیابی به عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی کدام است؟
چه وقت (محدودیت زمانی)	موارد فوق در چه دوره زمانی بررسی و جستجو شدند؟
چگونگی (روش فراهم‌آوری مطالعات)	از چه روشی برای فراهم کردن مطالعات استفاده شده است؟

مرحله دوم: مروری بر ادبیات به شکل نظام‌مند

در این مرحله پژوهشگر به طور نظام‌مند به جستجوی مقالات منتشر شده در مجله‌های مختلف می‌پردازد و واژگان کلیدی مرتبط با موضوع تحقیق را انتخاب می‌کند. انتخاب واژه‌های کلیدی ابتدا کلی و سپس جزئی‌تر خواهد شد. در این تحقیق شناسایی پژوهش‌ها از طریق سامانه جستجوی کتابخانه‌ها و پژوهشکده‌ها و با استفاده از پایگاه‌های داده‌ای آنلاین در دسترس گوگل اسکولار^۱، اسپرینگر^۲، ریسرچ‌گیت^۳، ساینس دایرکت^۴ و ... برای مطالعات خارجی و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران^۵ (ایران‌داک)، پایگاه نشریات کشور^۶ (مگیران)، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۷، پایگاه مجلات تخصصی نور^۸ (نورمگس) و مقالات علمی کنفرانس‌های کشور^۹ برای مطالعات داخلی بین سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۱ مورد بررسی قرار گرفت. از بین واژه‌های کلیدی که برای جستجوی مقالات مورد استفاده در پژوهش به کار رفته‌اند، می‌توان به مواردی همچون "بهبودگی مالی"، "بهبودگی

¹ Google Scholar

² Springer

³ Researchgate

⁴ Science Direct

⁵ Irandoc

⁶ Magiran

⁷ Sid

⁸ Noormags

⁹ Civlica

مالی عینی^۱، "بهبودگی مالی ذهنی^۲"، "رضایت مالی^۳"، "تندرستی مالی" و "تاب‌آوری مالی^۴" اشاره کرد. در این جستجو ۱۷۱ مقاله یافت شد. از این میان ۱۵۳ مقاله مربوط به پژوهش‌های خارجی و ۱۸ مقاله مربوط به پژوهش‌های داخلی بود. تمامی پژوهش‌ها و مقالات داخلی به علت عدم تناسب موضوع‌شان با سوال‌های مورد نظر تحقیق حاضر کنار گذاشته شدند. در نتیجه آنچه در این تحقیق برای پاسخ به سؤالات تحقیق مورد بررسی قرار گرفت ۴۳ مقاله و پژوهش انجام گرفته در خارج از کشور است.

مرحله سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله پژوهشگر در هر بازبینی تعدادی از مقالات را حذف می‌کند که این مقاله‌ها در فرآیند فراترکیب بررسی نمی‌شوند. به محض اینکه مقالات متناسب با پارامترهای مطالعه بررسی شدند، در قدم بعدی پژوهشگر باید کیفیت روش‌شناختی مطالعه‌ها را ارزیابی کند. هدف از این کار، حذف مقاله‌هایی است که پژوهشگر به یافته‌های آن اعتماد ندارد، بنابراین ممکن است مقاله‌ای که باید در فراترکیب وجود داشته باشد را حذف کند (*Kamali, 2017:730*). در این پژوهش به بررسی و شناسایی مقاله‌های مربوطه بر اساس معیارهایی چون سؤال مورد مطالعه، جامعه مورد مطالعه و محدودیت زمانی اقدام شد، سپس برای انتخاب مقاله‌های مناسب بر اساس الگوریتم مشاهده شده در شکل ۲ پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده و محتوا ارزیابی شده است. ابزاری که برای ارزیابی کیفیت پژوهش‌ها در این مرحله استفاده شد، برنامه مهارت‌های ارزیابی دقیق^۵ کسب است؛ که با طرح ده سؤال کمک می‌کند تا دقت، اعتبار و اهمیت مطالعه‌های پژوهش مشخص شود. برخی از این سؤال‌ها عبارتند از: ۱. آیا بیان واضحی از اهداف تحقیق وجود داشت؟ ۲. آیا طرح تحقیق برای پرداختن به اهداف تحقیق مناسب بود؟ ۳. آیا داده‌ها به گونه‌ای جمع‌آوری شده است که به موضوع تحقیق رسیدگی کند؟ و ...

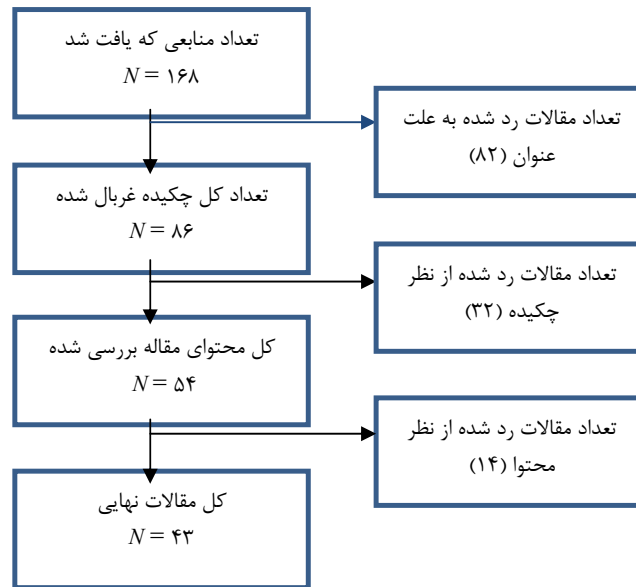
¹ objective financial wellbeing

² subjective financial wellbeing

³ financial satisfaction

⁴ financial resilience

⁵ Critical Appraisal Skills Programme (CASP)

شکل ۲: الگوریتم انتخاب مقاله‌های منتخب

Figure 2: Algorithm for Selecting Selected Articles

در نتیجه دو فرآیند ارزیابی، پژوهشگر از میان ۱۷۱ مقاله، ۱۲۸ مقاله را حذف کرده و در نهایت ۴۳ مقاله برای تجزیه و تحلیل اطلاعات باقی ماند. مقاله‌های انتخاب شده نهایی برای تجزیه و تحلیل به ترتیب تاریخ انتشار در جدول زیر آمده است.

جدول ۲: انتخاب ۴۳ تحقیق نهایی برای تجزیه و تحلیل به ترتیب سال

Table 2: Selection of 43 Final Researches For Analysis in Order of Year

کشور	موضوع	پژوهشگر/پژوهشگران	ردیف
Country	Subject	Researcher/Researchers	Row
ایالات متحده آمریکا	عملکردهای مالی، بهبودگی مالی و سلامتی آنها	نیل و همکاران (۲۰۰۵)	۱
ایالات متحده آمریکا	مسیرهای موفقیت در زندگی: یک مدل مفهومی از بهبودگی مالی برای بزرگسالان جوان	شیم و همکاران (۲۰۰۹)	۲
ایالات متحده آمریکا	رفتارهای مالی و بهبودگی مالی دانشجویان دانشگاه: شواهدی از یک نظرسنجی ملی	گاتر و کوپر (۲۰۱۱)	۳

کشور	موضوع	پژوهشگر/پژوهشگران	ردیف
Country	Subject	Researcher/Researchers	Row
مالزی	یک مدل مفهومی از بهبودگی مالی درک شده: تجربه مصرف‌کننده در اوایل دوران کودکی، جامعه‌پذیری مالی و دانش مالی	صبری و همکاران (۲۰۱۱)	۴
مالزی	برآورد مدل سلامت مالی ذهنی در بین دانشجویان	صبری و فلاحتی (۲۰۱۲)	۵
مالزی	بهبودگی مالی دانشجویان دانشگاه مالزی	صبری و همکاران (۲۰۱۲)	۶
انگلستان	مؤلفه‌های بهبودگی مالی	ولایو و البوت (۲۰۱۳)	۷
ایران	ارتباط بین سواد مالی، بهبودگی مالی و نگرانی مالی	تفت و همکاران (۲۰۱۳)	۸
کنیا	آموزش مالی در زمینه بهبودگی مالی کارمندان در دانشگاه تاراکانی در کنیا	مولک و موریتی (۲۰۱۳)	۹
آفریقای جنوبی	رابطه بین کارایی (اثربخشی) مالی، رضایت از پاداش و بهبودگی مالی شخصی	ووسلو و همکاران (۲۰۱۴)	۱۰
مالزی	تأثیر سواد مالی، نگرش نسبت به پول، فشار مالی و توانایی مالی بر بهبودگی مالی کارمندان جوان	صبری و زکریا (۲۰۱۵)	۱۱
مالزی	عوامل تعیین‌کننده بهبودگی مالی در بین کارمندان دولتی در پوتراجایا، مالزی	مختار و رحیم (۲۰۱۷)	۱۲
سوئد	آیا خودکنترلی، رفتار مالی و بهبودگی مالی را پیش‌بینی می‌کند؟	استرومبک و همکاران (۲۰۱۷)	۱۳
مالزی	جامعه‌پذیری مالی: سنگ بنایی برای بهبودگی مالی کارمندان جوان	محمد (۲۰۱۷)	۱۴
غنا	سواد مالی و برنامه‌ریزی مالی: بازتاب بهبودگی مالی بازنشستگان	آدام و همکاران (۲۰۱۷)	۱۵
کنیا	سواد مالی و بهبودگی مالی کارمندان بخش دولتی: بررسی ادبیات انتقادی	کلماکیا و همکاران (۲۰۱۷)	۱۶
بریتانیا	شاخص‌های اجتماعی - جمعیتی، هوش و منبع کنترل به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده بهبودگی مالی بزرگسالان	فارنهام و چنگ (۲۰۱۷)	۱۷
کشورهای صنعتی	بهبودگی مالی: ادراک و موضوع تحقیقی جدید	بروگن و همکاران (۲۰۱۷)	۱۸
هند	امنیت درآمد، مقایسه‌های اجتماعی و مادیات، عوامل تعیین‌کننده بهبودگی مالی ذهنی در میان بزرگسالان هندی	چاترچی و همکاران (۲۰۱۸)	۱۹
ایالات متحده	توانایی حمایت از خود: منظور بزرگسالان جوان از	رئا و همکاران (۲۰۱۸)	۲۰

ردیف	پژوهشگر/پژوهشگران	موضوع	کشور
Row	Researcher/Researchers	Subject	Country
		بهبودگی مالی از طریق جامعه‌پذیری مالی خانواده	آمریکا
۲۱	هیرونن (۲۰۱۸)	رفتار و بهبودگی مالی بزرگسالان جوان: اثرات خودکنترلی و خوش‌بینی	فنلاند
۲۲	غزالی و همکاران (۲۰۱۸)	مسیر دستیابی به بهبودگی مالی: مروری بر نقش عوامل روانی	مالزی
۲۳	عثمان و همکاران (۲۰۱۸)	به دنبال بهبودگی مالی: تأثیرات سواد مالی، رفتار مالی و استرس مالی بر کارمندان در لایوان	لایوان
۲۴	پانچیو و همکاران (۲۰۱۸)	عوامل شخصی به‌عنوان مقدمات بهبودگی مالی درک شده: شواهدی از برزیل	برزیل
۲۵	ریتسالو و همکاران (۲۰۱۸)	دانش مالی ذهنی، رفتار و درآمد محتاطانه: پیش‌بینی کننده‌های بهبودگی مالی	استونی
۲۶	لنز و همکاران (۲۰۱۹)	جامعه‌پذیری ضمنی (مطلق) مالی خانواده و بهبودگی مالی بزرگسالان در حال ظهور: رویکردی چند منظوره	ایتالیا
۲۷	تاتوتو و اولین (۲۰۱۹)	دانش مالی، بهبودگی مالی، و اعتیاد به خرید آنلاین در میان اندونزیایی‌های جوان	اندونزی
۲۸	ستیانای و سولیچاتن (۲۰۱۹)	بهبودگی مالی دانشجویان: یک مطالعه تجربی درباره تأثیر میانجیگری رفتار مالی	اندونزی
۲۹	لی و همکاران (۲۰۱۹)	بهبودگی مالی مصرف‌کننده: دانش کافی نیست	ایالات متحده آمریکا
۳۰	شهناز مهدزن و همکاران (۲۰۱۹)	عوامل تعیین کننده وضعیت مالی ذهنی - بودن در سه گروه مختلف درآمد خانوار در مالزی	مالزی
۳۱	فیلیپس و آدولاس (۲۰۱۹)	سواد مالی و بهبودگی مالی در بین دانشجویان دانشگاه‌های نسل Z ^۱ شواهدی از یونان	یونان
۳۲	آتکارش و همکاران (۲۰۱۹)	تأثیر جامعه‌پذیری مالی، سواد مالی و نگرش نسبت به پول بر بهبودگی مالی جوانان	هند
۳۳	ماهندرو (۲۰۲۰)	بهبودگی مالی برای یک جامعه پایدار: مسیری که کمتر طی می‌شود	هند

^۱ نسل زد یا زومرها که با نام‌های نسل نت و نسل اینترنت نیز شناخته می‌شود، نام گروهی از مردم است که از اواسط دهه ۱۹۹۰ تا اوایل ۲۰۱۰ زاده شده‌اند؛ نسل زد از وقتی که چشم به جهان گشوده‌اند در اطراف خود به‌طور گسترده‌ای با فناوری‌های پیشرفته‌ای نظیر وب جهان‌گستر، شبکه‌های اجتماعی، پیام‌رسانی فوری، خدمات پیام‌کوتاه، ام‌پی‌تری پلیرها، تلفن‌های همراه، و یوتیوب مواجه بوده‌اند. به همین دلیل برخی به این نسل نام شهروندان دیجیتال داده‌اند.

کشور	موضوع	پژوهشگر/پژوهشگران	ردیف
Country	Subject	Researcher/Researchers	Row
پاکستان	جامعه‌پذیری مالی، تجارب کودکی و بهبودگی مالی: نقش واسطه‌ای منبع کنترل	یوشنگ و سیف‌اله (۲۰۲۰)	۳۴
مالزی	بهبودگی مالی در بین کارمندان شاغل در شرکت‌های متوسط و کوچک دارویی در اندونزی	حسین شاه و همکاران (۲۰۲۰)	۳۵
اندونزی	رفتار مالی و بهبودگی مالی بازیگران شرکت‌های کوچک متوسط: نقش سواد مالی و عوامل شناختی	رفیک و راهیو (۲۰۲۰)	۳۶
غنا	پیشینه‌ها و نتیجه بهبودگی مالی: مطالعه نمایندگان پارلمان در غنا	اوکای و همکاران (۲۰۲۰)	۳۷
مالزی	تأثیر نگرش پول، اقدامات مالی، خودکارآمدی و کنار آمدن با احساسات بر بهبودگی مالی کارکنان	صبری و همکاران (۲۰۲۰)	۳۸
اسپانیا	تأثیر نگرش نسبت به پول بر بهبودگی مالی افراد	گونزالس و همکاران (۲۰۲۰)	۳۹
هند	به سوی مفهوم‌سازی جدیدی از بهبودگی مالی	ماهندرو و همکاران (۲۰۲۰)	۴۰
ایالات متحده آمریکا	برنامه پول هوشمند برای بزرگسالان مسن: مطالعه کیفی بهبودگی مالی شرکت‌کنندگان	لی و همکاران (۲۰۲۰)	۴۱
ایالات متحده آمریکا	استفاده از نظریه ارزش انتظار برای درک رفتار مالی و بهبودگی مالی بزرگسالان	بورچر و همکاران (۲۰۲۱)	۴۲
اندونزی	مدل یکپارچه بهبودگی مالی: نقش رفتار مالی	ایرامانی و لطفی (۲۰۲۱)	۴۳

مرحله چهارم: استخراج اطلاعات متون

در همه مراحل فراترکیب به روش مطرح شده توسط سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)، پژوهشگر به‌طور مداوم و پیوسته مقالات انتخاب شده نهایی را، به منظور دستیابی به یافته‌های درون محتوایی که در آنها مطالعات اصلی و اولیه انجام می‌شوند چندین بار مرور می‌کند. در تحقیق حاضر اطلاعات مقالات بدین‌صورت دسته‌بندی شده است: در ستون اول مرجع مربوط به هر مقاله (شامل نام و نام خانوادگی مقاله) و سال انتشار مقاله آمده است و در ستون بعد، متغیرهای تأثیرگذار بر بهبودگی مالی که هر مقاله به آن اشاره کرده و هدف اصلی این پژوهش است اشاره شده است.

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

هدف از فراترکیب ایجاد تفسیر جدید و یکپارچه‌ای از یافته‌ها است که اساسی‌تر از یافته‌های حاصل از تحقیقات فردی است. این روش برای شفاف‌سازی مفاهیم، الگوها و نتایج

در پالایش حالت‌های موجود دانش و ظهور مدل‌های عملیاتی و نظریه‌ها فراهم شده است (Finfgeld, 2003: 894). در مرحله تجزیه و تحلیل، پژوهشگر موضوعاتی را جستجو می‌کند که در بین مطالعه‌های موجود در فراترکیب پدیدار شده‌اند. این اقدام به‌عنوان "بررسی موضوعی" شناخته می‌شود (Sandelovski, 2003; Quoted by Kamali, 2017: 731). به محض اینکه موضوع‌ها شناسایی و دسته‌بندی شدند، بررسی‌کننده یک طبقه‌بندی را شکل می‌دهد و طبقه‌بندی‌های مشابه و مرتبط را موضوعی قرار می‌دهد که آن را به بهترین گونه توصیف می‌کند. موضوع‌ها اساس و پایه‌ای را برای ایجاد "توضیحات، مدل‌ها و تئوری‌ها یا فرضیات" ارائه می‌دهند (Sandelovski and Barrows, 2007; Quoted by Kermanejad & et. al., 2018: 57). در پژوهش حاضر، ابتدا محقق تمام عوامل استخراج شده از مطالعات را به‌عنوان کد (مؤلفه‌ها) در نظر می‌گیرد و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از این کدها، آنها را در یک مفهوم مشابه (ابعاد) دسته‌بندی کرده تا بدین ترتیب مفاهیم پژوهش شکل داده شود.

جدول ۳: منابع، مقوله‌ها، مفاهیم و مؤلفه‌های استخراج شده

Table 3: Extracted Sources, Categories, Concepts and Components

منبع	مؤلفه‌ها (کدها)	مفاهیم	مقوله‌ها
Source	Components (Codes)	Concepts	Categories
گاتر و کوپر (۲۰۱۱)	مادی‌گرایی	فتیشیسم مالی	عوامل فردی
پانچیو و همکاران (۲۰۱۸)	اخلاق پولی		
لی و همکاران (۲۰۱۹)	آینده‌گرایی		
چاترچی و همکاران (۲۰۱۸)	تمایل به پذیرش خطرات مالی		
بورچر و همکاران (۲۰۲۱)	گرایش به پس‌انداز شخصی		
	تمایل به برنامه‌ریزی مالی		
	ارزش‌های مالی شخصی لذت‌جویانه		
	ارزش‌های مالی شخصی واقع‌بینانه		

منبع	مؤلفه‌ها (کدها)	مفاهیم	مقوله‌ها
Source	Components (Codes)	Concepts	Categories
<p>نیل و همکاران (۲۰۰۵)، مختار و رحیم (۲۰۱۷)، استرامبک و همکاران (۲۰۱۷)، ماهندرو (۲۰۲۰)، یوشنگ و سیفاله (۲۰۲۰)، ولایو و الیوت (۲۰۱۳)، عثمان و همکاران (۲۰۱۸)، غزالی و همکاران (۲۰۲۰)، رفیک و راهابو (۲۰۲۰)، اوکای و همکاران (۲۰۲۰)، مهدزن و همکاران (۲۰۲۰)، فانهام و چنگ (۲۰۱۷)، صبری و همکاران (۲۰۲۰)، گونزالس و همکاران (۲۰۲۰)، ماهندرو و همکاران (۲۰۲۰)، بروگن و همکاران (۲۰۱۷)</p>	<p>خود - کنترلی؛ تفکر مشورتی خوش بینی؛ عدم انگیزش منبع کنترل؛ تحمل ریسک مالی خود - انطباقی؛ خودکارآمدی مالی عزت نفس؛ اعتماد به نفس مالی استرس مالی؛ کنار آمدن با احساسات اضطراب مالی؛ احساس راحتی با بدهکار بودن</p>	<p>سرمایه روان شناختی چند ساحتی</p>	
<p>صبری و گودمانسون (۲۰۱۲)، ستیانی و سولپچاتن (۲۰۱۹)، رئا و همکاران (۲۰۱۸)، لنز و همکاران (۲۰۱۹)، یوشنگ و سیفاله (۲۰۲۰)، شیم و همکاران (۲۰۰۹)، صبری و همکاران (۲۰۱۱)، آتکارش و همکاران (۲۰۱۹)، محمد (۲۰۱۷)</p>	<p>کیفیت ارتباطات خانوادگی درهم تنیدگی اقتصادی خانواده پذیرش والدین به عنوان الگوی مالی مشاهده رفتار مالی والدین بحث یا معاشرت با والدین در مورد امور مالی</p>	<p>خانواده</p>	<p>جامعه‌پذیری مالی</p>
<p>صبری و گودمانسون (۲۰۱۲)، ستیانی و سولپچاتن (۲۰۱۹)، صبری و همکاران (۲۰۱۱)</p>	<p>تلویزیون اینترنت شبکه‌های اجتماعی مجلات روزنامه</p>	<p>رسانه</p>	

منبع	مؤلفه‌ها (کدها)	مفاهیم	مقوله‌ها
Source	Components (Codes)	Concepts	Categories
صبری و گودمانسون (۲۰۱۲)، ستیانی و سولیچاتن (۲۰۱۹)، یوشنگ و سیفاله (۲۰۲۰)، صبری و همکاران (۲۰۱۱)، محمد (۲۰۱۷)	مشاهده رفتار مالی همسالان تعامل مالی با همسالان	همسالان	
ستیانی و سولیچاتن (۲۰۱۹)، بروگن و همکاران (۲۰۱۷)	آموزش رسمی (مدرسه، دانشگاه) آموزش غیر رسمی (خانواده، دوستان، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و ...)	آموزش مالی	
صبری و گودمانسون (۲۰۱۲)، یوشنگ و سیفاله (۲۰۲۰)، صبری و همکاران (۲۰۱۱)	مشاهده رفتار مالی معلمان بحث با معلمان در مورد امور مالی آموزش مالی در مدرسه	مدرسه	
صبری و گودمانسون (۲۰۱۲)، یوشنگ و سیف- اله (۲۰۲۰)، صبری و همکاران (۲۰۱۱)	داشتن حساب پس‌انداز دریافت کمک هزینه بحث در مورد مسائل مالی با والدین	تجربه مصرف‌کننده در دوران کودکی	
نیل و همکاران (۲۰۰۵)، گاتر و کوپر (۲۰۱۱)، تانوتو و اولین (۲۰۱۹)، ستیانی و سولیچاتن (۲۰۱۹)، مختار و رحیم (۲۰۱۷)، هیروون (۲۰۱۸)، ماهندرو (۲۰۲۰)، محمد (۲۰۱۷)، عثمان و همکاران (۲۰۱۸)، فیلیپس و آدولاس (۲۰۱۹)، ماهندرو و همکاران (۲۰۲۰)، بروگن و همکاران (۲۰۱۷)	بودجه‌بندی مالی؛ پس‌انداز خرید (اینترنتی)؛ انجام تعهدات مالی مدیریت ریسک؛ برنامه‌ریزی مالی مدیریت وجه نقد؛ سرمایه‌گذاری ثبت هزینه‌ها؛ داشتن حساب بانکی	مدیریت رفتار مالی	سواد مالی

منبع	مؤلفه‌ها (کدها)	مفاهیم	مقوله‌ها
Source	Components (Codes)	Concepts	Categories
ستیان و سولیچان (۲۰۱۹)، ماهدرو (۲۰۲۰)، رنا و همکاران (۲۰۱۸)، شیم و همکاران (۲۰۰۹)، بروگن و همکاران (۲۰۱۷)	نگرش نسبت به رفتار مالی روزانه نگرش نسبت به طرح ریاضتی مالی نگرش نسبت به مدیریت مالی نگرش نسبت به توانایی مالی آینده نگرش نسبت به پول	نگرش مالی	
تانوتو و اولین (۲۰۱۹)، مختار و رحیم (۲۰۱۷)، لی و همکاران (۲۰۱۹)، ماهدرو (۲۰۲۰)، رنا و همکاران (۲۰۱۸)، مولک و موریتی (۲۰۱۳)، شیم و همکاران (۲۰۰۹)، ماهدرو و همکاران (۲۰۲۰)، بروگن و همکاران (۲۰۱۷)	سرمایه‌گذاری و پس‌انداز؛ کارت اعتباری بدهی و وام؛ بیمه؛ تورم سیستم‌های بانکی؛ ارزش زمانی پول	دانش مالی	
-	سن جنس سطح تحصیلات مذهب قومیت وضعیت شغل محل تولد سابقه کار وضعیت تأهل افراد تحت تکفل	جمعیت‌شناختی	عوامل زمینه‌ای
چاترچی و همکاران (۲۰۱۸)، گاتر و کوپر (۲۰۱۱)، تانوتو و اولین (۲۰۱۹)، مختار و رحیم (۲۰۱۷)، هیرونن (۲۰۱۸)، لی و همکاران (۲۰۱۹)، شیم و همکاران (۲۰۰۹)، مهد زن و همکاران	درآمد میزان بدهی وابستگی مالی وضعیت مسکن پس‌انداز ماهیانه	اقتصادی	

منبع	مؤلفه‌ها (کدها)	مفاهیم	مقوله‌ها
Source	Components (Codes)	Concepts	Categories
(۲۰۲۰)، صبری و زکریا (۲۰۱۵)، ماهندرو و همکاران (۲۰۲۰)			
صبری و گودمانسون (۲۰۱۲)، چاترچی و همکاران (۲۰۱۸)، هیرون (۲۰۱۸)، یوشنگ و سیفاله (۲۰۲۰)، شیم و همکاران (۲۰۰۹)، فیلیس و ادولاس (۲۰۱۹)، ریتسالو و موراکاس (۲۰۱۸)، مهدزن و همکاران (۲۰۲۰)، ماهندرو و همکاران (۲۰۲۰)	تحصیلات والدین وضعیت شغلی والدین ساختار خانواده وضعیت مسکن والدین درآمد خانواده حمایت مالی خانواده	پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده	

مرحله ششم: کنترل کیفیت

آنگونه که لیونگ (۲۰۱۵)، اشاره دارد، اعتبار پژوهش‌های کیفی از طریق بررسی سه‌جانبه دیدگاه محقق، منابع و نظریه‌ها و همچنین مستندسازی مقالات انتخاب شده در فرآیندی نظام‌مند امکان‌پذیر است (Farhangnejad, 2019:145). در این پژوهش جهت افزایش اعتبار و مقبولیت پژوهش از سه روش استفاده شد که عبارتند از: ۱- مطالعه میدانی گسترده: جمع‌آوری اطلاعات از موضوع مورد مطالعه تا حد امکان در یک بازه زمانی گسترده انجام گرفت تا تمامی تحقیقات انجام شده در این زمینه را شامل شود. این بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۱ را در بر می‌گرفت. این بازه گسترده موجب بهبود دید پژوهشگر نسبت به موضوع تحقیق و افزایش کیفیت تحقیق می‌گردد. ۲- عدم مداخله پژوهشگر در توصیف عوامل تأثیرگذار بر بهبودگی مالی: تا حد امکان در استخراج و شناسایی عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی مداخله‌ای انجام نگرفت. ۳- دریافت نظرات متخصصان و کارشناسان در این زمینه: بدین ترتیب که عوامل استخراج شده از مطالعات انجام گرفته در زمینه بهبودگی مالی در قالب مؤلفه‌ها، مفاهیم و مقولات به دو نفر از اساتید و متخصصان ارائه گردید و نظر تأییدی آنها در جهت پیاده کردن و کدگذاری دریافت گردید.

به منظور بررسی میزان پایایی پژوهش حاضر از شاخص کاپای کوهن^۱ استفاده گردید. در این روش علاوه بر محقق که اقدام به کدگذاری اولیه کرده است، محقق دیگری نیز همان متنی را که خود محقق کدگذاری نموده است را بدون اطلاع از کدهای آن و جداگانه کدگذاری نموده است. در صورتی که کدهای این دو محقق به هم نزدیک باشد نشان‌دهنده توافق بالا بین این دو کدگذار است که بیان‌کننده پایایی است. برای ارزیابی میزان توافق بین این دو رتبه‌دهنده از شاخص کاپای کوهن استفاده می‌شود. مقدار شاخص کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد. هر چه مقدار این سنج به یک نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده توافق بیشتر بین رتبه‌دهندگان است، اما زمانی که مقدار کاپا به عدد صفر نزدیک‌تر باشد، توافق کمتر بین دو رتبه‌دهنده وجود دارد (Saryazdi & et. al, 2019:86-87).

نتیجه مقدار شاخص کاپای کوهن با استفاده از نرم‌افزار SPSS در سطح معنادار ۰.۰۰۰ عدد ۰/۸۲۰ محاسبه شد که در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴: محاسبه ضریب کاپای کوهن

Table 4: Cohen's Kappa Coefficient Calculation

سطح معناداری	انحراف استاندارد	مقدار	
Sig.	St. Deviation	Amount	
۰.۰۰۰	۰.۰۳۲	۰.۸۲۰	کاپای مقدار توافق

مرحله هفتم: ارائه یافته‌ها

در این مرحله از روش فراترکیب، یافته‌های حاصل از مراحل قبل ارائه می‌شوند. ۴۳ مقاله انتخاب شده از سوی پژوهشگر در مدت زمان چهار ماه به دقت مورد بررسی قرار گرفت و اطلاعات مورد نیاز بر اساس هدف اصلی این مقاله که شناسایی عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی می‌باشد؛ شناسایی شد. ترکیب یافته‌ها بعد از اعمال نظر متخصصان دانشگاهی (دو تن از استادان علوم اجتماعی) در ۴ مقوله اصلی، ۱۴ مفهوم و ۸۶ مؤلفه (کد) دسته‌بندی شده که جدول ۳ این طبقه‌بندی را نشان می‌دهد. مقوله‌های اصلی شامل عوامل فردی، جامعه‌پذیری مالی، سواد مالی و عوامل زمینه‌ای است که در ادامه تشریح می‌شوند.

عوامل فردی در این تحقیق شامل "فتیشیسم مالی"^۲ و "سرمایه روان‌شناختی چندساختی" است. فتیشیسم مالی معمولاً به خصوصیات و تمایلات روان‌شناختی شخص در

^۱ Cohen's Kappa

^۲ Financial Fitishism

رابطه با مسائل مالی شخصی اشاره دارد. مطالعات قبلی (Gutter and Cooper, 2011)، رابطه بین تمایلات مالی و بهبودگی مالی را از طریق رفتارهای مالی ایجاد کرده است. در مورد ارتباط متغیرهای سرمایه روان‌شناختی چندساحتی و بهبودگی مالی محققان بر این باورند که عوامل روان‌شناختی می‌تواند به پیش‌بینی میزان بهبودگی مالی افراد کمک کند. به گفته بورگانس و همکاران (۲۰۱۲)، در مطالعات اقتصادی و روانشناسی شواهد زیادی در مورد نقش سبک شناختی به‌عنوان پیشینی نتایج اقتصادی و اجتماعی وجود دارد. این به این دلیل است که سبک شناختی می‌تواند به کسی کمک کند قبل از تصمیم‌گیری اطلاعات را پردازش کند (Rafic, 2020: 74). برای مثال طبق گفته‌های استرامبک و همکاران (۲۰۱۷)، افرادی که دارای خودکنترلی بالا هستند، قادر خواهند بود امورات مالی شخصی خود را نسبت به افرادی که دارای خودکنترلی پایین هستند، هوشمندانه مدیریت کنند. دلیل این امر آن است که افرادی که خودکنترلی خوبی دارند بهتر می‌توانند احساسات را سرکوب کنند و در تصمیم‌گیری‌های مالی منطقی‌تر باشند (Strombak & et. al, 2017: 15)؛ همچنین هیروونن (۲۰۱۸)، نشان داد که بین خوش‌بینی و بهبودگی مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. افرادی که دارای سطح خوش‌بینی بالاتری هستند نه تنها نگران مسائل مالی نیستند بلکه نسبت به آینده مالی خود احساس امنیت بیشتری می‌کنند (Hirvonen, 2018: 49).

دومین عامل اصلی که در این تحقیق شناسایی گردید جامعه‌پذیری مالی می‌باشد. جامعه‌پذیری مالی یک فرایند مادام‌العمر است که تحت تأثیر عوامل اجتماعی زیادی مانند خانواده، معلمان، همسالان و رسانه‌ها قرار دارد (Gudmunson & et. al, 2016: 68). جامعه‌پذیری مالی عبارت است از "به‌دست آوردن و توسعه ارزش‌ها، نگرش‌ها، استانداردها، هنجارها، دانش و رفتارها" که زمینه را برای عملکردهای مالی فرد فراهم می‌کند. همان‌طور که Danes (1994) تأکید می‌کند، جامعه‌پذیری مالی صرفاً یادگیری نحوه مدیریت موفقیت‌آمیز معاملات اقتصادی نیست. بلکه شامل توسعه نگرش‌ها، ارزش‌ها و استانداردهایی است که در نهایت توانایی مالی و بهبودگی را پشتیبانی یا مانع آن می‌شوند (Drever & et. al, 2015: 20). سیف‌اله و یوشنگ (۲۰۲۰)، در مطالعه خود نشان دادند که تجارب مصرف‌کننده در دوران کودکی تأثیر مستقیم قابل توجهی بر بهبودگی مالی در بزرگسالان دارد.

سواد مالی سومین عامل اصلی دیگری است که با بررسی نظام‌مند مطالعات گذشته شناسایی شد. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۱ / شبکه بین‌المللی آموزش مالی^۲ (OECD INFE)، /، سواد مالی را ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتار لازم برای تصمیم‌گیری درست مالی و در نهایت رسیدن به بهبودگی مالی فرد تعریف می‌کند. این تعریف حاکی از آن است که هدف از آموزش مالی تقویت سواد مالی است که به نوبه خود افراد را قادر می‌سازد بهبودگی مالی خود را افزایش دهند. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه شبکه بین‌المللی آموزش مالی، به رسمیت می‌شناسد که بهبودگی مالی هدف نهایی سواد مالی است (Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2020: 51). در این تحقیق سواد مالی شامل سه مفهوم مدیریت رفتار مالی^۳، دانش مالی^۴ و نگرش مالی^۵ است که با بررسی مطالعات گذشته بدست آمد. از نظر کولیلا و ایرمانی (۲۰۱۳)، مدیریت رفتار مالی، توانایی افراد در ایفای نقش مالی (برنامه‌ریزی، کنترل، جستجو و ذخیره‌سازی) در بلندمدت و کوتاه‌مدت است. اجرای الگوی مناسب مدیریت مالی باید با درک دانش خوب مالی پشتیبانی شود و بتواند در زندگی روزمره اعمال شود (Asandimitro & Prihartono, 2018: 309). دانش مالی می‌تواند به‌عنوان کلیه دانش اساسی در مورد مفاهیم مالی، محصولات و خدمات تعریف شود که به تصمیم‌گیری‌های مالی صحیح از جمله تورم، سود و ریسک کمک کند. این تعریف با بیانیه بوون (۲۰۰۲)، مطابقت دارد که دانش مالی درک مفاهیم اصلی مالی مورد نیاز در زندگی روزمره افراد است (Tanoto & Evelin, 2019: 33). همچنین نگرش مالی معیار سنجش وضعیت روحی، عقاید و قضاوت شما درباره جهانی است که در آن زندگی می‌کنید که به‌عنوان معیاری مالی برای تفکر، نظرات و قضاوت‌های ما درباره جهانی که در آن زندگی می‌کنیم تعریف شده است (Adiputra & Patricia, 2019: 108). مطالعات زیادی در رابطه با ارتباط سواد مالی و بهبودگی مالی انجام گرفته است. برای مثال فیلیپس و آودولاس (۲۰۱۹)، بر این باورند دانشجویان باسواد مالی بهتر می‌توانند با یک شوک مالی غیر منتظره کنار بیایند. همچنین، سواد مالی می‌تواند عامل اصلی بهبودگی مالی در بین دانشجویان باشد (Philippas & Avdoulas, 2019: 1). شیم و همکاران (۲۰۰۹)، نیز نشان دادند که دانش مالی، شکنندگی مالی و رفتار مالی بر

¹ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

² International Network on Financial Education (INFE)

³ financial management behaviour

⁴ financial knowledge

⁵ financial attitude

بهبودگی مالی تأثیر می‌گذارد. سواد مالی یک نگرش مالی ایجاد می‌کند که منجر به بهبودگی مالی می‌شود. آنها بین سواد مالی و بهبودگی مالی رابطه مثبت قوی پیدا کرده‌اند (Shim & *et. al*, 2009: 719).

در نهایت متغیرهای زمینه‌ای (اقتصادی، جمعیت‌شناختی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده) عامل اصلی چهارمی است که با بررسی مطالعات گذشته استخراج گردید. محیط اجتماعی و اقتصادی بر دسترسی فرد به خدمات مالی، آموزش مالی، جهت‌گیری سیاسی، طرح‌های تأمین اجتماعی و ساختار اقتصادی خانواده تأثیر می‌گذارد. از طریق این تأثیرات، محیط اجتماعی - اقتصادی بر جهت‌گیری فرد به سمت رفتار مالی تأثیر می‌گذارد و احتمال تجربه بهبودگی مالی را افزایش می‌دهد. ماهندرو و همکاران (۲۰۲۰)، استدلال می‌کنند که فضای اقتصادی باعث دسترسی به آموزش می‌شود، در حالی که محیط‌های جمعیتی و الگوهای خانوادگی اهداف و روش‌های افراد را تعیین می‌کند. به همین ترتیب، عوامل اجتماعی و سیاسی در شکل‌گیری انتظارات، ترس‌ها، امیدها و محدودیت‌ها تأثیرگذار هستند و در نتیجه بر رفتار مالی تأثیر می‌گذارند (Mahendru & *et. al*, 2020: 11). از نظر کمپسون و همکاران (۲۰۱۷)، بسیاری از عوامل اجتماعی بر بهبودگی تأثیر می‌گذارند. آنها در مطالعه خود نشان دادند سن در درجات مختلف بر تمام ابعاد بهبودگی مالی تأثیر می‌گذارد. تصویر کلی این است که افراد مسن نسبت به افراد جوان سطح بالاتری از بهبودگی را تجربه می‌کنند. به علاوه، در حالی که به نظر می‌رسد افراد مستقل و بازنشسته از سطح بهبودگی برابر با جمعیت عمومی برخوردار هستند، افرادی که به دلایل دیگری غیر از بازنشسته‌ها در بازار کار به حاشیه رانده می‌شوند - به عنوان مثال افراد بیکار و دریافت‌کنندگان کمک‌های اجتماعی - بهبودگی مالی کمتری را در تمام ابعاد بهبودگی ملی تجربه می‌کنند (Kampson & *et. al*, 2017: 38).

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه بدلیل پیچیدگی محیط‌های تجاری جدید و تنوع خدمات و محصولات ارائه شده توسط مؤسسات اعتباری، کسب بهبودگی مالی مستلزم درک مناسب مباحث مالی است. این نیاز از مدت‌ها قبل در اغلب جوامع مدرن درک شده و از سال‌های اولیه دهه ۹۰ میلادی تحت عناوینی نظیر سواد مالی و مالیه شخصی مطرح گردیده و با گذشت زمان به اهمیت آن افزوده شده است، به گونه‌ای که امروزه مفاهیم مرتبط با آن در کشورهای نظیر آمریکا و انگلستان به عنوان بخشی از سرفصل دروس دبیرستان‌ها و رشته‌های مختلف دانشگاهی تلقی

می‌گردد (Yaghoubejad & et. al, 2011:1). البته این اقدامات به کشورهای توسعه‌یافته و مدرن محدود نمی‌شود و در ادامه این روند، برخی کشورهای در حال توسعه نظیر اندونزی، سال ۲۰۰۸ را سال تحصیلات مالی نام‌گذاری نمود. هدف از این اقدام، بهبود دسترسی به خدمات مالی و افزایش استفاده از آنها به واسطه ارتقا سطح سواد مالی بود. به‌طور مشابه در هند نیز در سال ۲۰۰۷، ریزرو بانک^۱ در تأسیس مراکز مشاوره اعتباری و سواد مالی در سرتاسر کشور هند پیش‌قدم گردید که در این مراکز تحصیلات مالی و مشاوره رایگان برای افراد شهرنشین، حومه‌نشین و جمعیت‌های روستایی عرضه می‌گردید (Deylami & Hanifezadeh, 2014:116). بدین ترتیب بهبودگی مالی و ارتقا سطح آن به‌عنوان یکی از عناصر کلیدی وضعیت اقتصادی و رضایت از زندگی در زمان حال و آینده به سرعت در سراسر دنیا گسترش یافته است. برای ارتقا سطح بهبودگی مالی نیاز به شناسایی و استخراج عوامل مؤثر بر آن است که این مطالعه هم در این راستا طراحی شده است.

با توجه به مطالعه گسترده پژوهشگر در رابطه با مفهوم بهبودگی مالی می‌توان نتیجه گرفت که هیچ تعریف یا اندازه‌گیری مورد توافق جهانی در رابطه با مفهوم‌سازی و مؤلفه‌های آن وجود ندارد. نتایج حاصل از این پژوهش در مورد مفهوم بهبودگی مالی این ادعا را ثابت می‌کند. با این حال محققان سه رویکرد از تعاریف یا اندازه‌گیری بهبودگی مالی را مورد بحث قرار دادند: ۱- رویکرد عینی؛ ۲- رویکرد ذهنی و ۳- ترکیب هر دو رویکرد عینی و ذهنی. در این پژوهش از میان ۴۳ مطالعه بررسی شده، ۲۷ مطالعه بهبودگی مالی را رویکردی ترکیبی (هر دو بعد عینی و ذهنی)، ۱۵ مطالعه آن را صرفاً رویکرد ذهنی و یک مطالعه هم این مفهوم را صرفاً رویکرد عینی تعریف کردند. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد توجه به هر دو بعد ذهنی و عینی بهبودگی مالی دارای اهمیت است بویژه رویکرد ذهنی. با بررسی دقیق‌تر رویکرد ترکیبی که هر دو بعد عینی و ذهنی را شامل می‌شود هفت مؤلفه مشترک بهبودگی مالی در میان مطالعات انجام گرفته در این زمینه استخراج و شناسایی گردید که عبارتند از: ۱- رضایت از زندگی، ۲- تاب‌آوری مالی (ظرفیت جذب شوک مالی)، ۳- انجام تعهدات مالی فعلی، ۴- آینده مالی، ۵- آزادی انتخاب (حال و آینده)، ۶- امنیت مالی (حال و آینده)، ۷- عدم استرس یا نگرانی مالی.

این پژوهش با هدف شناسایی و استخراج عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی در قالب فراترکیب، در رده تحقیقات کیفی طراحی شده است. این مطالعه به دنبال یافتن پاسخ این سؤال بود که "چه عواملی بر بهبودگی مالی مؤثر است؟" در این راستا با بررسی نظام‌مند

¹ Reserve Bank

پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه بهبودگی مالی به روش کیفی فراترکیب، در ۴۳ مقاله منتخب ۸۶ مؤلفه و در قالب ۱۴ مفهوم و چهار مقوله اصلی تحت عنوان عوامل فردی، عوامل زمینه‌ای، جامعه‌پذیری مالی و سواد مالی شناسایی شد. بازه زمانی این مطالعه از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۱ را شامل می‌شود. این مطالعه با نگاه کل‌گرایانه و جامع به بررسی نظام‌مند عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی، از سایر پژوهش‌های انجام شده متفاوت است. بنا به یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت عوامل شناسایی شده در پژوهش حاضر در ارتباط با هم عمل کرده و سهم هر یک از آنها در جای خود مهم است و به منظور ارائه یک مدل جامع از بهبودگی مالی باید به نقش همه این عوامل توجه شود؛ اما با بررسی ۴۳ تحقیق انجام گرفته در این زمینه، سهم جامعه‌پذیری مالی در میان چهار عامل اصلی شناسایی شده در شکل‌گیری بهبودگی مالی مؤثرتر است؛ زیرا از نظر تئوریک و مدل مفهومی بهبودگی مالی، سازه جامعه‌پذیری مالی نسبت به سایر سازه‌های تأثیرگذار بر بهبودگی مالی مقدم‌تر است.

محققان بر این باورند که جامعه‌پذیری مالی از اوایل کودکی آغاز می‌شود و در طول چرخه زندگی و بیشتر رفتارهای مالی بزرگسالان که از کودکی آموخته‌اند، ادامه دارد. به عبارت دیگر، اگر چه روند معاشرت به‌طور سنتی بیش‌تر بر روی کودکان متمرکز است، اما این مفهوم گسترده است، زیرا هر فرآیندی را شامل می‌شود که افراد الگوهای رفتاری و نقش اجتماعی جدید را در بقیه زندگی خود بدست می‌آورند. نظریه گستره زندگی^۱ دیدگاهی را برای بررسی ثابت بودن و تغییر رفتارها در مراحل مختلف گستره زندگی فرد ارائه داد. از منظر نظریه گستره زندگی، در طول مراحل مختلف طول زندگی یک فرد، ممکن است برای مدتی وظایف تکاملی مختلفی حیاتی شود. هنگامی که افراد به بلوغ می‌رسند، این وظایف تحت تأثیر عوامل اقتصادی - اجتماعی قرار می‌گیرند و پیچیده‌تر و قاعده‌مند می‌شوند که پایه و اساس رفتارهای بعدی را فراهم می‌کند. این نظریه بیان می‌دارد که تجارب مصرف‌کننده در کودکی تأثیر بسزایی در رفتارهای مالی افراد دارد. در این پژوهش از میان ۴۳ تحقیق بررسی شده، افراد از طریق شش عامل (خانواده، رسانه، همسالان، مدرسه، آموزش مالی و تجربه مصرف‌کننده در دوران کودکی) جامعه‌پذیر مالی می‌شوند.

هر یک از عوامل جامعه‌پذیری بسته به مرحله چرخه زندگی افراد عملکردهای مختلفی دارند و از فردی به فرد دیگر متفاوت است؛ با این حال محققان بر این باورند که والدین و همسالان عامل اصلی جامعه‌پذیری هستند و در شکل‌گیری دانش، رفتار، نگرش و در نهایت بهبودگی مالی افراد نقش مهمی دارند. خانواده و والدین از اولین عوامل جامعه‌پذیری هستند.

^۱ Life-Span Theory

زیرا یادگیری اولیه امور مالی شخصی از طریق والدین بدست می‌آید یا از خانه شروع می‌شود. در حقیقت، از طریق تعاملات والدین و فرزند، خانواده یک محیط اجتماعی مالی ایجاد می‌کند و این فرصت را برای کودکان فراهم می‌کند تا نگرش‌ها، ارزش‌ها، دانش و رفتار مالی را درونی کنند تا آنها را در زندگی مالی خود به کار گیرند. نظریه جامعه‌پذیری مالی خانواده^۱ فرایندی را توصیف می‌کند که از طریق آن خصوصیات خانوادگی (اطلاعات جمعیتی شخصی و خانوادگی) و شیوه‌های خانوادگی (روابط خانوادگی / تعاملات و آموزش مالی هدفمند خانواده) بر نتایج مالی کودک (دانش مالی، نگرش، توانایی، رفتار، بهبودگی) تأثیر می‌گذارد. محققان زیاد بر نقش جامعه‌پذیری مالی خانواده تأکید کردند. برای مثال آتکارش و همکاران (۲۰۱۹)، نشان دادند که مداخله زودهنگام والدین در قالب معاشرت مالی در سنین پایین می‌تواند منجر به بهبودگی مالی شود. یک موضوع مشترک در مطالعه جامعه‌پذیری در دوران نوجوانی این است که از تأثیر والدین به‌عنوان عوامل کاسته می‌شود و اهمیت همسالان در حوزه‌های متعددی از زندگی اجتماعی افزایش می‌یابد. همسالان در دوران نوجوانی به‌طور فزاینده‌ای اهمیت می‌یابند، زیرا کودکان شروع به مستقل شدن از والدین می‌کنند. گروه همسالان متشکل از افرادی می‌باشد که درون یک مجموعه سنی خاص قرار می‌گیرند و معمولاً در سراسر زندگی‌شان ارتباطات نزدیک و دوستانه برقرار می‌کنند که نمونه یک مجموعه طبقات سنی به‌عنوان مثال دانش‌آموزان یک مدرسه یا دانشجویان یک دانشگاه می‌باشند. تعامل با همسالان، آنها را از مدهای جدید، یعنی کالاها و خدمات جدید در بازار و الگوی خرید جدید آگاه می‌کند. محققان متذکر شدند که تأثیر همسالان در شکل‌گیری رفتار مالی افراد مهم است. برای مثال *Delfabro and Trop (2003)* در مطالعه خود درباره تمایلات قمار نوجوانان دریافتند که حتی اگر رفتارها تا حدودی توسط اعمال و نگرش والدین شکل می‌گرفت، جنبه جامعه‌پذیری همسالان در رفتار قمار جوانان وجود داشت.

خانواده و همسالان تنها عوامل جامعه‌پذیری مالی نیستند. در طول دوره زندگی، افراد با منابع اطلاعاتی متعدد مالی ارتباط برقرار می‌کنند و رفتارهای مالی را در زمینه‌های مختلف مشاهده می‌کنند. آموزش مالی چه به‌طور رسمی (از طریق مدارس و دانشگاه) و چه به‌طور غیر رسمی می‌تواند یک ابزار و منبع مهم جامعه‌پذیری مالی باشد. از آن نظر سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۲۰)، آموزش مالی غالباً به برنامه‌ها یا فرایندهای مداخله‌ای اطلاق می‌شود که به موجب آن افراد درک خود را از مفاهیم و محصولات مالی بهبود می‌بخشند و مهارت‌ها و اعتماد به نفس را افزایش می‌دهند؛ همچنین از نظر این سازمان هدف از آموزش

^۱ Family Financial Socialization Theory (FFST)

مالی این است که افراد در مدیریت پول خود، رسیدن به اهداف مالی و جلوگیری از استرس مربوط به مشکلات مالی، آمادگی بهتری داشته باشند و در نتیجه بهبودی مالی آنها بهبود یابد. سیاست آموزش مالی به طور گسترده‌ای به عنوان یک مؤلفه اصلی توانمندسازی مالی و تاب‌آوری افراد و همچنین کمک به ثبات کلی سیستم مالی شناخته شده است. اعتقاد بر این است که آموزش رسمی، به عنوان یک عامل جامعه‌پذیری، نقش مهمی در شکل‌گیری دانش مباحث مالی شخصی دارد. همان طور که توصیه‌های سازمان همکاری اقتصادی و توسعه نشان می‌دهد، اهمیت سواد مالی یک مسئله سیاستی است که باید در بالاترین سطوح دولتی مورد توجه قرار گیرد. سازمان توسعه همکاری اقتصادی با تصویب ابتکاراتی برای ارتقا آموزش مالی، دولت‌های سراسر جهان را وادار کرد تا مسئله سواد مالی را جدی بگیرند. در طی دهه گذشته توسعه و ارائه برنامه‌های آموزش مالی (بویژه در مدرسه) افزایش چشم‌گیری داشته است. کودکان زمان بیشتری را در مدرسه می‌گذرانند و از دوران پیش دبستانی شروع می‌کنند و تا سال‌های آخر مدرسه ادامه می‌دهند. مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی به طور کلی منعکس‌کننده نیازها و اهداف جامعه است و می‌تواند مهارت‌های لازم را در بسیاری از زمینه‌ها از جمله دانش، نگرش و رفتارهای مالی در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد. معلمان به اندازه والدین در شکل‌گیری رفتارهای مصرفی و مالی کودکان نقش مهمی دارند. به‌ویژه در دوران نوجوانی، کودکان زمان بیشتری را در مدرسه با معلمان و دوستان می‌گذرانند. *Danes & Brewton (2014)* دریافتند که در میان دانش‌آموزان دبیرستانی که در دوره‌های برنامه‌ریزی مالی شخصی مبتنی بر شایستگی شرکت داشتند، برخی از دانش‌آموزان گزارش دادند که پس از اتمام برنامه درسی، در مورد مسائل مالی با خانواده‌های خود بحث می‌کنند.

رسانه‌ها از عوامل دیگر جامعه‌پذیری مالی هستند که با بررسی نظام‌مند عوامل تأثیرگذار بر بهبودی مالی شناسایی و استخراج شد. جامعه‌پذیری مالی از طریق رسانه‌های جمعی، به کسب دانش، مهارت‌ها، رفتارها، نگرش‌ها و عقاید مرتبط با مسائل مالی اشاره دارد. *Sohn & et. al. (2012)* در مطالعه‌ای بر اساس نمونه ملی جوانان در کره جنوبی نشان دادند که کسانی که رسانه را به عنوان عامل اصلی خود در زمینه جامعه‌پذیری مالی انتخاب کردند، سطح بالاتری از سواد مالی را به نمایش گذاشتند. *Lobil & Hira (2005)* دریافتند که میزان استفاده مردم از رسانه‌ها (به عنوان مثال، خبرنگار، نشریات، نرم‌افزار و اینترنت) به عنوان منبع اطلاعاتی برای برنامه‌ریزی مالی، با عملکردهای مالی بهتر و همچنین رضایت مالی همراه است. در مطالعه لیونز و همکاران (۲۰۰۶)، حدود ۳۳٪ از دانش‌آموزان دبیرستان و دانشگاه اظهار داشتند که از رسانه‌ها و اینترنت به عنوان منابع برای به دست آوردن اطلاعات مالی

استفاده کرده‌اند. می‌توان گفت در زمان کنونی با توجه به گسترده شدن رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی مجازی بدست آوردن اطلاعات مالی به مراتب بیشتر از ۳۳ درصد خواهد بود.

به‌طور کلی می‌توان گفت با بررسی پژوهش‌های پیشین ارائه مدلی جامع که بتواند با روشی نظام‌مند و جامع شناسایی ابعاد و عوامل مؤثر بر بهبودگی مالی را ایجاد کند یافت نشد که از این دیدگاه این پژوهش می‌تواند نقش به‌سزایی را در انجام تحلیل‌های دقیق و علمی از سوی کارشناسان و متخصصان این حوزه به ارمغان آورد؛ همچنین با توجه به نقش مهم بهبودگی مالی در رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی شهروندان و جامعه و همچنین اهمیت عواملی چون جامعه‌پذیری مالی، سواد مالی، مدیریت رفتار مالی، دانش مالی، نگرش مالی، آموزش مالی، عوامل روانشناختی، عوامل خانودگی و عوامل اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی به نظر می‌رسد که بین متغیرهای یاد شده و سازه بهبودگی مالی پیوندی ناگسستنی وجود دارد. جنبه‌ی دیگر اهمیت این پژوهش این است که تحقیقی با موضوع بهبودگی مالی در ایران انجام نگرفته است و یافته‌های این تحقیق می‌تواند راهکارهای کاربردی را جهت ارتقای سازه بهبودگی مالی شهروندان ایرانی ارائه نماید. در نهایت می‌توان گفت این تحقیق به‌طور عام، می‌تواند در حوزه جامعه‌شناسی مالی و اقتصادی کاربرد بالایی داشته باشد و همچنین یافته‌های این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گزاران، محققان، دانشگاهیان و دست‌اندرکاران این حوزه در زمینه ارتقا بهبودگی مالی و وضعیت اقتصادی و رضایت از زندگی شهروندان یاری رساند. با توجه به اینکه نتایج پژوهش حاضر تلفیقی از پژوهش‌های قبلی است و در کشورهای دیگر انجام گرفته است پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، موضوع پژوهش حاضر در بین شهروندان ایرانی به صورت میدانی و تجربی مورد بررسی علمی قرار گیرد.

References:

- Adam, A., Frimpong, S., Opoku Boadu, M. (2017). "Financial literacy and financial planning: Implication for financial well-being of retirees", *Business and Economic Horizons*, Vol. 13, No. 2, 224–236.
- Adiputra, G., Patricia, E. (2019). "The Effect of Financial Attitude, Financial Knowledge, and Income on Financial Management Behavior", *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, Vol. 439, 107–112.
- Alataeseva, E., Barysheva, G. (2014). "Well-being: subjective and objective aspects", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Vol. 166, 36-42.
- Baghmirani, M. Esmaeeli Givi, M. Hasanzadeh, M. & Norouzi, A. (2019). "Designing a research problem-solving model using meta-synthesis method", *Academic librarianship and information research*, 24 (2), 109-130. (Persian).
- Barrafrem, K., Vastfjall, D., Tinghog, G. (2020). "Financial well-being, COVID-19, and the financial better-than-averageeffect", *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, Vol. 28, 1-12.
- Bruggen, E., Hogleve, J., Holmlund, M., Kabadayi, S., Lafgren, M. (2017). "Financial well-being: A conceptualization and research agenda", *Journal of Business Research*, Vol. 79, 228-237.
- Burcher, S., Serido, J., Danes, Sh., Rudi, J. (2021). "Using the expectancy-value theory to understand emerging adult's financial behavior and financial well-being", *Emerging Adulthood*, Vol. 9, No. 1, 66-75.
- Cera, G., Ajan Khan, Kh., Moulk, A., Brabenec, T. (2020). "Improving financial capability: the mediating role of financial behavior", *Economic Research*, Vol. 33, 1-20.
- Chatterjee, D., Kumar, M., Dayma, K. (2018). "Income security, social comparisons and materialism Determinants of subjective financial well-being among Indian adults", *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 38, No. 4, 1041-1061.

Dauda, R.; Akinleye, O.; Iwegub, O.; Popogbe, O. (2020). "Covid - 19 pandemic and financial well-being: insight from Nigerian households", *Ssrn Electronic Journal*, 1-30.

Diener, E.; Suh, E. (1997). "Measuring quality of life: Economic, social and subjective indicators", *Social Indicators Research*, Vol. 40, No. 1, 189-216.

Diyantati deylami, Z. Hanifezadeh, M. (2015). "Investigating the level of financial literacy of Tehrani families and related factors", *Financial knowledge of securities analysis*, 8 (26), 115-139. (Persian).

Drever, A., White, E., Kalish, Charles, Quest, N., Hoagland, Emily, N. E. (2015). "Foundations of financial well-being: insights into the role of executive function, financial socialization, and experience-based learning in childhood and youth", *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 41, No. 1, 13-38.

Dwi Prihartono, R.; Asandimitra, N. (2018). "Analysis Factors Influencing Financial Management Behaviour", *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, Vol. 8, No. 8, 308-326.

Farhanghneghad, M. Elahi, Sh. Ghazinoori, S. Majidpour, M. (2020). "Mapping the factors affecting the creation of patents with a meta - synthesis approach", *Scientific Journal of Innovation Management*, 8 (2), 129-166. (Persian).

Finfgeld, D. (2003). "Metasynthesis: The State of the Art-So Far", *Qualitative Health Research*, Vol. 13, No. 7, 893-904.

Furnham, A., Cheng, H. (2017). "Socio-demographic indicators, intelligence, and locus of control as predictors of adult financial well-being", *Journal of Intelligence*, Vol. 5, No. 2, 1-11.

Ghazali, M. S., Syed A., Sharifah Faigah, Abd Aziz, N. N., Hazudin, S. F. (2020), Pathway to financial well-being: A review on the role of psychological factors, *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, Vol. 3, No. 15, 55-61. (Persian).

Godmunson, C., Ray, S., Xiao, J. J. (2016). *Financial socialization, Handbook of Consumer Finance Research*, New York: Springer Publishing, 61-720.

Gonzalez, S. C., Lopez, S. F., Ares, L. R., Pazos, D. R. (2020). "The Influence of attitude to money on individuals' financial well-being", *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, Springer, vol. 148, No. 3, 747-764.

Gutter, M., Copur, Z. (2011). "Financial behaviors and financial well-being of college students: evidence from a national survey", *Journal of Family and Economic Issues*, Vol. 32, No. 4, 699-714.

Hirvonen, J. (2018). *Financial Behaviour and well-being of young adults: Effects of self-control and optimism*, University of Jyväskylä, School of Business and Economics.

Hussein Shah, M., Matloob, Sh., Abbas Shah, S., Iradat, A., S. (2020). "Financial well-being Among Employees Working in the Pharmaceutical SMEs in Indonesia", *Annals of Contemporary Developments in Management & HR (ACDMHR)*, Vol. 2, No. 3, 33-42. (Persian).

Iramani, R., Lutfi, L. (2021). "An integrated model of financial well-being: The role of financial behavior", *Scientific and Professional Journals*, Vol. 7, No. 3, 691-700. (Persian).

Kalantarie Taft, M., Zardeini Hosein, Z., Tabatabaei Mehrizi, S. M., Roshan, A. (2013). "The relation between financial literacy, financial well-being and financial concerns", *International Journal of Business and Management*, Vol. 8, No. 11, 63-75. (Persian).

Kamakia, M., Mwangi, C., Mwangi, M. (2017). "Financial literacy and financial wellbeing of public sector employees: A critical literature review", *European Scientific Journal*, Vol. 13, No. 16, 232-249.

Kamali, Y. (2018). "Meta-synthesis methodology and its application in public policy", *Politics Quarterly, Journal of Faculty of Law and Political Sciences*, 47 (3), 721-736. (Persian).

Kempson, E., Finney, A., Poppe, Ch. (2017). "Financial well-being a conceptual model and preliminary analysis", *SIFO Consumption Research Norway*, No. 3, 1-70. (Persian).

Kermaninezhad, M., Dehkordi, L., Hosseini, M., Parhizgar, M. (2019). "Identification and Extraction of Factors affecting

Consumers' Green Purchase Behavior Using a Meta-Synthesis Method", *Consumer Behavior Studies Journal*, Vol. 7, No. 2, 48-73. (Persian).

Lanz, M., Sorgente, A., Danes, Sh. (2019). "Implicit family financial socialization and emerging adults' financial well-being: A multi-informant approach", *Emerging Adulthood*, Vol. 8, No. 6, 1-10.

Lee, J., Lee Jonghee, K., Kyoung T. (2019). "Consumer financial well-being: knowledge is not enough", *Journal of Family and Economic Issues*, Vol. 41, No. 2, 218-228.

Mahdzan, N. Sh., Zainudin, R., Sokur, M. E.; Abd, Zainir, F., Wan Ahmad, W. M. (2019). "Determinants of subjective financial well-being across three different household income groups in Malaysia", *Social Indicators Research*, Vol. 146, No. 3, 699-726.

Mahendru, M. (2020). Financial well-being for a sustainable society: a road less travelled, *Qualitative Research in Organizations and Management: An nternational Journal*, <https://www.emerald.com/insight/1746-5648.htm0>.

Modarresi Saryazdi, S. Abbaspour, A. Ghiyasi Nsdoshan, S. Sakhdari, K. (2020). "Presenting the entrepreneurial university model with a meta-synthesis approach", *Scientific Research Quarterly Journal of Higher Education of Iran*, 11 (1), 67-98. (Persian).

Mohamed, N. A. (2017). "Financial Socialization: A Cornerstone for Young Employees' Financial Well-Being", *Reports on Economics and Finance*, Vol. 3, No. 1, 15-35.

Mokhtar, N., Rahim, H. A. (2017). "Determinants of financial well-being among public employees in putrajaya", *Malaysia, Social Sciences & Humanities*, Vol. 25, No. 3, 1241-1260. (Persian).

Mokhtar, N., Rahim, H. A., Sabri, Fazli M., Mansor, Abu Talib, (2017). Financial well-being among public employees in Malaysia: A preliminary study Vol. 11, No. 18, 49-54. (Persian).

Muleke, V., Muriithy, J. G. (2013). "Financial education on employees' financial wellb-eing in academia in tharaka Nithi County

in Kenya”, *European Journal of Business and Management*, Vol. 5, No. 15, 142-148.

Neill, B., Sorhaindo, Benoit, Xiao, Jing Jian, Garman, Thomas (2005). “Financially distressed consumers: Their financial practices, financial well-being, and health”, *Journal of Financial Counseling and Planning*, Vol. 16, No. 1, 72-87.

Oquaye, M.; Owusu, G.; Bokpin, G. (2020). “The antecedents and consequence of financial well-being: a survey of parliamentarians in Ghana”, *Review of Behavioral Finance*, 1-23.

Organisation for Economic Co-operation and Development/ International Network on Financial Education (OECD/INFE), (2020). *International Survey of Adult Financial Literacy*, www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfe-global-financial-literacy-survey-report.htm.

Philippas, N., Avdoulas, Ch. (2019). “Financial literacy and financial well-being among generation-Z university students: Evidence from Greece”, *The European Journal of Finance*, Vol. 26, No. 4-5, 360-381.

Ponchio, Matues Canniatti, Cordeiro, Rafaela Almeida, Goncavles, Virginia Nicolau (2018). “Personal factors as antecedents of perceived financial well-being: evidence from Brazil”, *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 37, No. 4, 1004-1024.

Rafic, A., Rahayu, A. (2020). Financial behaviour and financial wellbeing of MSMEs actors: The role of financial literacy and cognitive factors, *Siasat Bisnis*, Vol. 24, No. 1, 72-86.

Rahmani, N. Pourkarimi, J. diyalame, N. khanifar, H. (2019). “A systematic review of wisdom-based leadership: a meta-synthesis study”, *Quarterly Journal of Government Organizations Management*, 8 (1), 27-40. (Persian).

Rea, J., Danes, Sh., Serido, J., Borden, L., Shim, S. (2019). “Being Able to Support Yourself”: Young Adults’ Meaning of Financial Well-Being Through Family Financial Socialization”, *Journal of Family and Economic Issues*, Vol. 40, No. 2, 250-268.

Riitsalu, L., Murakas, R. (2018). “Subjective financial knowledge, prudent behaviour and income the predictors of financial

well-being in Estonia”, *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 37, No. 4, 934-950.

Sabri, F. M., Cook, Ch., Gudmunson, C. (2012). “Financial well-being of Malaysian college students”, *Asian Education and Development Studies*, Vol. 1, No. 2, 153-170. (Persian).

Sabri, F. M., Zakaria, N. F. (2015). “The influence of financial literacy, money attitude”, financial strain and financial capability on young employees’ financial well-being, *Social Sciences & Humanities*, Vol. 23, No. 4, 827-848. (Persian).

Sabri, M. F., Falahati, L. (2012). “Estimating a model of subjective financial well being among college students”, *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 2, No. 18, 191-199. (Persian).

Sabri, M. F., Wijekoon, R., Rahim, H. A. (2019). “The influence of money attitude, financial practices, self-efficacy and emotion coping on employees financial well-being”, *Management Science Letters*, Vol. 10, No. 4, 889-900. (Persian).

Salignac, F., Hamilton, Myra, N., Jack, M., A., Muir, K. (2019). “Conceptualizing Financial Wellbeing: An Ecological Life-Course Approach”, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 21, No. 5, 1581-1602.

Sandelowski, M., Barroso, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*, New York: Springer.

Setiyani, R., Solichatun, L. (2019). “Financial well-being of college students: An empirical study on mediation effect of financial behavior”, *International Conference on Economics, Education, Business and Accounting*, *KnE Social Sciences*, 451-474.

Shim, S., Xiao, J., Barber, B., Lyons, A. (2009). “Pathways to life success: A conceptual model of financial well-being for young adults”, *Journal of Applied Developmental Psychology*, Vol. 30, No. 6, 708-723.

Sohn, S. H., Joo, S. H., Grable, J., Lee, S., Kim, M. (2012). “Adolescents’ financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth”, *Journal of Adolescence*, Vol. 35, No. 4, 969-980.

Sorgente, A., Lanz, M. (2017). "Emerging Adults' Financial Well-being: A Scoping Review", *Adolescent Research Review*, Vol. 2, No. 4, 255-292.

Sorgente, A., Lanz, M. (2019). "The multidimensional subjective financial well-being scale for emerging adults: Development and validation studies", *International Journal of Behavioral Development*, Vol. 43, No. 5, 466-478.

Stromback, C., Lind, Th., Skagerlund, K., Vastfiäll, D. (2017). "Does self-control predict financial behavior and financial well-being?", *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, Vol. 14, 30-38.

Tanoto, Sh. R., Evelyn, E. (2019). "Financial knowledge, financial well-being, and online shopping addiction among young Indonesians", *Journal of Management and Entrepreneurship*, Vol. 21, No. 1, 32-40.

Ullah, S., Yusheng, K. (2020). "Financial socialization, childhood experiences and financial well-being: the mediating role of locus of control", *Frontiers in Psychology*, Vol. 11, 1-11.

Utkarsh, U., Pandey, A., Ashta, A., Spiegelman, E., Sutan, A. (2019). "Catch them young: Impact of financial socialization, financial literacy and attitude towards money on financial well-being of young adults", *International Journal of Consumer Studies*, Vol. 44, No. 3, 1-11.

Valsh, D., Downe, S. (2005). "Meta-synthesis method for qualitative research: a literature review", *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 50, No. 2, 204-211.

Vlaev, I., Elliott, A. (2013). "Financial well-being components", *Social Indicators Research*, Vol. 118, No. 3, 1103-1123.

Vosloo, W., Fouche, J., Barnard, J. (2014). "The relationship between financial efficacy, satisfaction with remuneration and personal financial well-being", *International Business & Economics Research Journal*, Vol. 13, No. 6, 1455-1470.

Yaghobneghad, A. Nikomaram, H. Moeinaddin, M. (2012). "Presenting a model to measure the financial literacy of Iranian students using the fuzzy Delphi method", *Financial engineering and*

securities management (portfolio management), 2 (8), 1-26. (Persian).

Zaiton, O., Madzlan, E., Ing, Ph. (2018). "In pursuit of financial well-being: the effects of financial literacy, financial behaviour and financial stress on employees in Labuan", *International Journal of Service Management and Sustainability*, Vol. 3, No. 1, 54-94.

Zelinsky, T., Sorokova, T., Petrikova, D. (2018). "Economic Characteristics and Subjective Well-Being", *Sociologia*, Vol. 50, No. 3, 334-3640.

Zimmer, L. (2006). "Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts", *Methodological issues in nursing research*, Vol. 53, 311-318.

Identify the Factors Affecting Financial Wellbeing Using the Meta-Synthesis Method

Daryoush Mohammad Pour¹, Mohammad Abbaszadeh (Ph.D)²
Tavakkol Aghayari Hir (Ph.D)³, Mohammad Bagher Alizadeh Aghdam (Ph.D)⁴

DOI: 10.22055/QJSD.2024.42940.2786

Abstract:

Financial wellbeing is a topic of interest in various disciplines, especially economics, sociology and psychology. Financial wellbeing in general can be used in the field of financial and economic sociology. However, there is no universally agreed definition or measurement, and no transparency regarding conceptualization and its components, as well as related factors; Therefore, the main purpose of this study is to identify the factors affecting financial wellbeing and explain how these factors relate. For this purpose, the meta-synthesis method has been used. The statistical population is all studies conducted in the period 2005-2021, in this regard, 171 articles in the field of the subject were evaluated and finally 43 articles were selected purposefully. By reviewing these 43 selected articles, 86 components were finally identified in the form of 14 concepts and four main categories under the headings of individual factors, contextual factors, financial socialization and financial literacy. Analytical results show that the factors identified in the present study are related and the contribution of each of them is important in order to provide a comprehensive model of financial wellbeing, the role of all these factors should be considered; But by reviewing 43 studies in this field, the contribution of financial socialization among the four main factors identified is more effective in shaping financial recovery; Because theoretically and conceptually model of financial recovery, the structure of financial socialization is prior to other structures affecting financial wellbeing.

Key Concepts: *Financial-Wellbeing, Financial Literacy, Financial Socialization, Meta-Synthesis*

¹ PhD student of Sociology, Tabriz University, Tabriz, Iran, daryoush1989p.a@gmail.com

² Associate Professor, Department of Sociology, Tabriz University, Tabriz, Iran (Corresponding Author), m.abbaszadeh@tabrizu.ac.ir

³ Associate Professor, Department of Sociology, Tabriz University, Tabriz, Iran, t.aghayari@tabrizu.ac.ir

⁴ Professor of Sociology Department, Tabriz University, Tabriz, Iran, m.alizadeh@tabrizu.ac.ir

